

פרק י"ח

פעולות בנק ישראל

1. סיכום המאזן לסוף שנת 1972

נכסי בנק ישראל והתחייבויותיו הסתכמו בסוף שנת 1972 ב־12,071 מיליון ל"י לעומת 9,415 מיליון ל"י בסוף שנת 1971 — גידול של 2,656 מיליון ל"י או 28 אחוזים. זו השנה השנייה ברציפות, שבה מבטא גידול המאזן את ההתרחבות המוניטרית המהירה המתרחשת במשק, והשינויים בסעיפי המאזן העיקריים מצביעים על המקורות להתרחבות מהירה זו: עליית יתרות מטבע החוץ של המשק ב־494 מיליון דולר, שקווצה בתלקה על ידי הירידה בחוב הממשלה ובאשראי לציבור. שתי התפתחויות אחרונות אלה משקפות חלק מפעולות הריסון המוניטרי, שנקטו הממשלה ובנק ישראל במהלך השנה בתגובה להורמה הניכרת של גזילות למשק על ידי המרות מטבע חוץ. נוסף על צמצום ניכר המשנה הועלו שיעורי הגזילות המוטלים על המוסדות הבנקאיים, צומצם היקף השחרורים מגזילות ונמשכה הספיגה מן הציבור. סעיפי המאזן שגדלו במיוחד היו, בצד הנכסים, זהב ונכסים במטבע חוץ, ואשראים במטבע חוץ — בחלקם לפירעון חובות. בצד ההתחייבויות גדלו במיוחד פיקדונות המוסדות הבנקאיים בל"י ובמטבע חוץ, המטבע במחזור ופיקדונות הממשלה והמוסדות הלאומיים במטבע חוץ.

א. הנכסים

1. תביעות כלפי חוץ לארץ

בשנת 1972 הוחש במידה ניכרת קצב צבירת נכסים במטבע חוץ בבנק ישראל. יתרות מטבע החוץ הנקיות של המשק המוחזקות בבנק ישראל (המוגדרות כזהב, נכסים במטבע חוץ, "זכויות משיכה מיוחדות" בניכוי פיקדונות תושבי חוץ ופיקדונות במטבע חוץ של בנקים מחוץ לישראל) הסתכמו בסוף 1972 ב־1,070 מיליון דולר, לעומת 576 מיליון דולר בסוף 1971 — עלייה של 494 מיליון דולר. גידול זה הינו המשך למגמת העלייה ביתרות מטבע החוץ, שהחלה ב־1970 — לאחר ירידתן לרמה מעוררת דאגה בשנים 1968 ו־1969 והתאמתן לצורכי המשק והמדינה. לעומת רמת השפל של היתרות ב־1969, כאשר הן הספיקו למימון יבוא של כחודשיים בלבד, הספיקה רמת היתרות בסוף 1972 למימון יבוא של כארבעה חודשים. הסכום הכולל של נכסי בנק ישראל ברוטו במטבע חוץ הגיע בסוף 1972 ל־1,363 מיליון דולר, גידול של 561 מיליון דולר לעומת סוף 1971. נוסף על כך חלה ירידה בהתחייבויות בנק ישראל לחוץ לארץ מ־255 מיליון דולר בסוף 1971 ל־246 מיליון דולר בסוף 1972.

2. התחייבויות הממשלה

התחייבויות הממשלה לבנק ישראל, גטן, כפי שהן מופיעות במאזן, קטנו בשנת 1972 ב־571 מיליון ל"י. מתוך סכום זה 109 מיליון ל"י הן פירעון חובות ממשלה מתוך תקבולי הבנק ממכירת

לוח י"ח - 1

הנכסים וההתחייבויות של בנק ישראל, 1971 ו-1972

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת		1972	1971	
(מיליוני ל"י)	(אחוזים)		(מיליוני ל"י)	
נכסים				
תביעות כלפי חוץ לארץ				
70.0	2,090	5,164	3,074	זהב ונכסים במטבע חוץ
8.6	12	148	136	השתתפות בזהב בקרן המטבע הבי"ל
9.5	253	410	157	נכסים אחרים במטבע חוץ
69.9	2,354	5,722	3,368	סך הכול
אשראי לממשלה				
16.5	618	4,359	3,741	חוב ארוך מועד
פחות : סכומים ששוחררו כנגד מכירת מילווה קצר מועד				
23.5	109	—574	—465	
15.5	509	3,785	3,276	חוב ארוך מועד נטו
26.4	11	51	40	שטרי אוצר
—71.3	—809	326	1,135	מקדמות ארעיות
—6.5	—289	4,162	4,451	סך הכול
אשראי אחר וניירות ערך				
26.6	95	452	357	אשראי במטבע ישראלי
36.3	339	1,274	934	אשראי במטבע חוץ
33.6	434	1,725	1,291	סך הכול אשראי, נטו
57.8	156	452	286	פחות : פיקדונות הבנקים למימון יצוא
26.8	269	1,273	1,005	סך הכול אשראי, נטו
190.7	48	72	25	ניירות ערך
30.7	316	1,346	1,030	סך הכול
—	257	270	13	חשבונות אחרים
3.3	18	571	553	ערבויות שניתנו ואשראי תעודות
28.2	2,656	12,071	9,415	סך הכול נכסים

לוח י"ח - 1 (המשך)

לעומת השנה הקודמת העלייה או הירידה (—)	1972	1971	
(מיליוני ל"י)	(מיליוני ל"י)	(מיליוני ל"י)	(אחוזים)
התחייבויות			
24.5	401	2,036	1,635
שטרי כסף ומעות במחזור			
התחייבויות לחוץ-לארץ			
—64.3	—27	15	41
פיקדונות מט"ח של בנקים מחוץ לישראל			
60.1	73	195	122
זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו			
—55.7	—125	148	273
פיקדונות קרן המטבע הבי"ל בגין משיכות			
—	—	19	19
התחייבויות אחרות			
—17.2	—78	377	455
סך הכול			
—6.0	—11	169	180
פיקדונות הממשלה והמוסדות הלאומיים			
הפקדות יבואנים			
—	282	308	26
פיקדונות במטבע חוץ של הממשלה ושל המוסדות הלאומיים			
132.4	272	478	205
סך הכול			
פיקדונות מוסדות בנקאיים וכספיים בישראל			
68.6	1,154	2,838	1,683
פיקדונות של מוסדות בנקאיים			
150.5	40	66	26
פיקדונות של מוסדות כספיים			
12.5	245	2,201	1,956
פיקדונות מט"ח של מוסדות בנקאיים			
13.6	384	3,211	2,827
פיקדונות נקובי מט"ח של מוסדות בנקאיים			
28.1	1,822	8,315	6,493
סך הכול			
410.0	222	276	54
חשבונות אחרים			
—	—	20	20
הון הבנק וקרן מילואים			
התחייבויות בעד ערבויות שניתנו ואשראי תעודות			
3.3	18	571	553
סך הכול התחייבויות			
28.2	2,656	12,071	9,415

מילווה קצר מועד לציבור, המופחתים מיתרת החוב למועד ארוך של הממשלה לבנק ישראל. ירידה זו הינה ביטוי חלקי למדיניות האנטי-אינפלציונית, שנקטה הממשלה במשך השנה. נתוני המאזן אינם משקפים את מלוא פעולה זו, ויש להוסיף להם שורת נתונים אחרים כדי להגיע לניתוח מלא שלה (ראה להלן וראה פרק י"ג לעיל).

בשנת 1972 צמצם בנק ישראל את האשראי לציבור, במסגרת פעולותיו לספיגת עודפי נזילות מן המשק. לפי סעיפי המאזן הורחב האשראי נטו מבנק ישראל ב־1972 ב־269 מיליון ל"י, אולם בניכוי האשראי שניתן למוסדות הלאומיים במטבע חוץ לפירעון מוקדם של חובות בחו"ל בסך 290 מיליון ל"י, מתברר, כי האשראי שניתן לציבור הוקטן בכ־21 מיליון ל"י. במשך השנה גדל אמנם היקף קרנות המימון השונות, אולם חלקו של בנק ישראל במימון הניכיון בהן הוקטן על ידי שינויים במבנה הקרנות, שהביאו להגדלת השתתפות הבנקים במסגרות האשראי המוכוון, ובמקביל — להקטנת יכולתם להרחיב את האשראי החופשי לציבור, ואילו בנק ישראל הקטין הן את ניכיון המשנה והן את השחרורים מנזילות. אלמלא שונה מבנה הקרנות, היה הגידול הטבעי בקרנות עצמן מביא לעלייה ניכרת בניכיון השטרות, אולם עלייה זו קווצה, בכדי 200 מיליון ל"י לערך, על ידי השינוי במבנה.

ניכיון השטרות בל"י גדל בשנת 1972 בסכום של 95 מיליון ל"י, והאשראי, ברוטו, במטבע חוץ גדל בסכום של 339 מיליון ל"י. האשראי במטבע חוץ בניכוי השתתפות הבנקים בקרנות היצוא גדל בסכום של 174 מיליון ל"י, וכאמור, בניכוי חלקם של המוסדות הלאומיים חלה ירידה באשראי, נטו, בכדי 21 מיליון ל"י. הרחבת האשראי למוסדות הלאומיים בסך 290 מיליון ל"י היתה במטבע חוץ לשם פירעון מוקדם של חובות לחו"ל, והיתה ללא השפעה על ההתפתחויות במשק הישראלי.

לוח י"ח - 2

אשראי לציבור מבנק ישראל, 1971 ו-1972

(מיליוני ל"י)

(סוף התקופה)	1971	1972	העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת
אשראי בלירות ישראליות	356.6	451.5	94.9
אשראי במטבע חוץ	934.3	1,273.6	339.3
פחות : פיקדונות הבנקים למימון יצוא	286.3	451.8	165.5
אשראי נטו במטבע חוץ	648.0	821.8	173.8
סך הכול אשראי, נטו	1,004.6	1,273.3	268.7
מזה : אשראי למוסדות לאומיים	152.0	415.1	290.1
סך הכול אשראי, נטו, במשק	879.6	858.2	—21.4

ב. התחייבויות

1. שטרי בסף ומעות במחזור

הגידול בנוזלות המשך במשך שנת 1972 מצא ביטוי חלקי גם בעליית סכום המזומנים במחזור. יתרת שטרי הכסף והמעות במחזור הגיעה בסוף 1972 ל-2,036 מיליון ל"י לעומת 1,635 מיליון ל"י בסוף 1971 — גידול של 401 מיליון ל"י, שהן 24.5 אחוזים. שיעור הגידול בכמות המזומנים הוחש במידת מה לעומת 1971, שבה הוא עלה ב-23.7 אחוזים, אולם נמשכה גם המגמה לירידה איטית של חלק המזומנים בכלל אמצעי התשלום מ-37.8 אחוזים בסוף 1970 ל-36.4 אחוזים בסוף 1971 ול-35.9 אחוזים בסוף 1972.

2. פיקדונות המוסדות הבנקאיים והכספיים

העלייה בפיקדונות המוסדות הבנקאיים והכספיים בבנק ישראל מבטאת אף היא את הגידול שחל במשך 1972 בנוזלות המשך. הפיקדונות בל"י גדלו ב-1,194 מיליון ל"י, שהן 70 אחוזים, מ-1,710 מיליון ל"י בסוף שנת 1971 ל-2,904 מיליון ל"י בסוף שנת 1972. עיקר הגידול היה בנכסים הנוזלים של המוסדות.

פיקדונות הבנקים במטבע חוץ עלו מ-1,956 מיליון ל"י בסוף 1971 ל-2,201 מיליון ל"י בסוף 1972 — עלייה של 245 מיליון ל"י שהן 12.5 אחוזים. עיקר הגידול היה בפיקדונות תמ"מ ופת"ח, ואילו בפיקדונות נת"ד נרשמה ירידה.

פיקדונות הבנקים הנקובים במטבע חוץ גדלו מ-2,827 מיליון ל"י בסוף 1971 ל-3,210 מיליון ל"י בסוף 1972 — גידול של 384 מיליון ל"י, או 13.6 אחוזים. מרבית הגידול היתה בהפקדת חשבונות פז"ק של הציבור בבנק ישראל.

ניתוח התפתחויות הפיקדונות בבנקים ניתן בפרק י"ג לעיל.

2. חשבון רווח והפסד וחשבון חלוקת הרווחים

א. הכנסות

הכנסות בנק ישראל ב-1972 הסתכמו ב-467 מיליון ל"י, לעומת 415 מיליון ל"י בשנת 1971 — עלייה של 12.6 אחוזים.

עיקר הגידול בהכנסות בשנת 1972 נבע מעלייה בהכנסות מנכסים במטבע חוץ, שהגיעו בשנה זו ל-198 מיליון ל"י (47.2 מיליון דולר) לעומת 145 מיליון ל"י (37.4 מיליון דולר) ב-1971 — גידול של 53 מיליון ל"י (9.8 מיליון דולר) שהן 37 אחוזים. העלייה בהכנסות אלה משקפת שתי מגמות, שפעלו בכיוונים נוגדים: הראשונה — העלייה המהירה בסך הנכסים, גטו, במטבע חוץ, המוחזקים בבנק ישראל, שמשמעותה גידול ניכר של יתרות מטבע חוץ הנושאות ריבית, ושל סך הריבית עליהן. השנייה — המשך מגמת הירידה בשערי הריבית בשוקי הכספים הבינלאומיים. מגמה זו החלה כבר בשנת 1970, אולם השתקפותה בהכנסות בנק ישראל באה לכלל ביטוי מלא רק ב-1972, שכן בשנה הקודמת, 1971, הגיעו לבנק הכנסות במטבע חוץ על פיקדונות והשקעות שבוצעו בתקופה, שהיו קיימים בה שערי ריבית גבוהים, וכן נתקבלו באותה שנה הכנסות ניכרות כתוצאה מעלייה בשערי החליפין של מספר מטבעות באירופה. כן יש לציין, כי עקב צורת ניהול חשבונות ההכנסות בבנק ישראל, על בסיס מזומנים, משקפים החשבונות רק את ההכנסות שנתקבלו בפועל עד סוף השנה, וממילא נוצרת הטיה חשבונאית כלפי מטה, שכן הכנסות לגבי חלק מההשקעות — במיוחד אלה שבוצעו במחצית השנייה של 1972 — לא נתקבלו עד סוף השנה, ויופיעו בספרי הבנק רק ב-1973.

פרק י"ח, פעולות בנק ישראל 415

נכסי בנק ישראל והתחייבויותיו כמט"ח וזהב, 1971 ו-1972

(מיליוני דולרים)			
העלייה או הירידה (—)	1972	1971	(סוף התקופה)
נ כ ס י ם			
—	43.4	43.4	זהב
18.6	31.7	13.1	זכויות משיכה מיוחדות
2.8	35.3	32.5	השתתפות בזהב בקרן המטבע הבינלאומית
478.9	1,154.4	675.5	נכסים במטבע חוץ
—2.1	1.0	3.1	חשבונות סילוקין
0.2	8.4	8.2	השתתפות במוסדות כספיים בינלאומיים
8.5	34.6	26.1	הלוואות למדינות ובנקים מחוץ לישראל
506.9	1,308.8	801.9	סך כל הנכסים
ה ת ח י י ב ו י ו ת			
—0.3	3.4	3.7	חשבונות סילוקין
0.2	1.0	0.8	מוסדות כספיים בינלאומיים
—29.7	35.3	65.0	מוסדות כספיים בינלאומיים בגין משיכות
17.5	46.5	29.0	קרן לזכויות משיכה מיוחדות
—6.3	8.5	9.8	פיקדונות בנקים מחוץ לישראל
10.2	156.4	146.2	פיקדונות תושבי חוץ
—8.4	246.1	254.5	סך כל ההתחייבויות
514.6	1,062.3	547.7	הנכסים נטו

הריבית על חוב הממשלה גדלה ב-1972 בשיעור איטי, ב-9 מיליון ל"י בלבד, שכן בעוד שהמקדמות ארוכות המועד, נטו, עלו ב-618 מיליון ל"י, חלה ירידה גדולה במקדמות השוטפות לממשלה, וחוב הממשלה הכולל, כאמור, ירד.

הכנסות בנק ישראל מניכיון משנה, נטו, ירדו בשנת 1972 ב-12 מיליון ל"י, וזאת למרות שהעלייה בהיקף היתרה השנתית הממוצעת של ניכיון המשנה והלוואות לציבור ולמוסדות הלאומיים היתה גבוהה ב-1972 מאשר ב-1971. הגידול, ברוטו, בהכנסות מסעף זה היה 9 מיליון ל"י, אולם מסכום זה יש לנכות את הריבית ששולמה לבנקים על חלקם בקרנות האשראי השונות. הגורם העיקרי לירידת ההכנסות בסעף זה היה הקטנת הריבית שגבה בנק ישראל על ניכיון משנה בקרנות האשראי המכוון, הקשורה בהגדלת חלק הבנקים במימון הקרנות (ראה להלן).

ב. הוצאות

הוצאות בנק ישראל הסתכמו ב-1972 ב-403 מיליון ל"י — עלייה ב-89 מיליון ל"י, שהן 28.5 אחוזים מרמתן ב-1971. כשני שלישים מהגידול בהוצאות בשנת 1972 קשורים בעליית הריבית ששולמה לבנקים על נכסיהם הנזילים בעקבות הגידול הרב בנכסים הנזילים, וכשליש ממנו נובע מעליה בתשואות הבנקים על נזילות החובה בל"י.

העלייה המהירה יותר בהוצאות בנק ישראל ב-1972 בהשוואה לעליית הכנסותיו חוץ מה-הטיה החשבונאית שהוזכרה לעיל, נובעת מהמבנה המיוחד של נכסי בנק ישראל והתחייבויותיו. מרבית העלייה בנכסים היתה ביתרות מטבע חוץ, שהתשואה עליהן בל"י אמנם מתקבלת במ-קורה במטבע חוץ, אך היא נמוכה יחסית בשנים, שלא חל בהן שינוי בשער החליפין. לעומת זאת היתה מרבית העלייה בהתחייבויות בנק ישראל בסעיפי פיקדונות הבנקים — נזילות חובה בל"י וחשבונות פו"ק ותמ"ם — שהריבית עליהם גבוהה מהתשואה, שנתקבלה על הנכסים במטבע חוץ. מבנה כזה גורם לירידת הרווח בשנים, שבהן דומה התפתחות נכסי הבנק והתחיי-בויותיו לזו שאירעה בשנת 1972.

ג. הרווח הנקי וחלוקתו

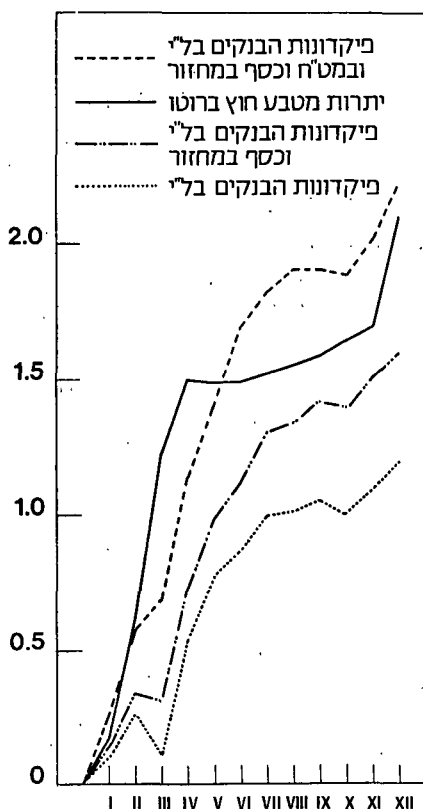
הרווח הנקי של בנק ישראל הסתכם בשנת 1972 ב-64 מיליון ל"י לעומת 101 מיליון ל"י בשנת 1971. סכום זה הועבר במלואו, כבכל שנה, לאוצר המדינה, בהתאם להוראות חוק בנק ישראל.

3. הנכסים וההתחייבויות במטבע חוץ ובוזב

בסכום הרזרבות במטבע חוץ, ברוטו, חלה בשנת 1972 עלייה, במונחי דולרים של ארה"ב, בסכום של 498 מיליון דולר — מ-732 מיליון דולר בסוף 1971 ל-1,230 מיליון דולר בסוף 1972. לאחר ניכוי הגידול בהתחייבויות בנק ישראל לבנקים זרים ולתושבי חוץ מתקבל גידול, נטו, ברזרבות של 476 מיליון דולר. תמורות בשערי החליפין למטבעות שונים בעולם תרמו, מתוך הגידול הכולל ברזרבות, סכום של 20 מיליון דולר, ברוטו. הגידול, נטו, בשל גורמים אלה, בניכוי ההתחייבויות לבנקים זרים ולתושבי חוץ בסעף זה, היה של 18 מיליון דולר.

א. מטבע חוץ וזב

נכסי הבנק, ברוטו (למעט זכויות והתחייבויות במטבע חוץ של גורמים בתוך המדינה), במטבע חוץ ובוזב הגיעו בסוף שנת 1972 ל-1,309 מיליון דולר לעומת 802 מיליון דולר בסוף שנת 1971. נכסי הבנק, נטו, הגיעו בסוף 1972 ל-1,062 מיליון דולר לעומת 548 מיליון דולר

דיאגרמה י"ח - 1

פיקדונות הבנקים
בל"י ובמטבע חוץ
וכסף במחזור, 1971
(מיליארדי ל"י)

בסוף 1971 — גידול של 514 מיליון דולר.

בתחילת 1972 קיבלה ישראל מקרן המטבע הבינלאומית את סכום ההקצאה השלישית של "זכויות משיכה מיוחדות" והחזירה לקרן סכום של 35 מיליון דולר על חשבון משיכות בשנים קודמות. בסוף 1972 עמדה יתרת המשיכה מן הקרן בסכום "נתח הזהב" ממכסת ישראל בלבד. בשנת 1972, עם עליית יתרות מטבע החוץ, רכשה ישראל מהקרן 3 מיליון "זכויות", ובסוף 1972 היו בידי ישראל 29.2 מיליון "זכויות משיכה מיוחדות". ערכה של "זכות משיכה מיוחדת" שווה, במונחי זהב, לערכו של דולר ארה"ב לפני פיתוחיו בדצמבר 1971 ובפברואר 1973.

הירידה במשך השנה בפיקדונות מטבע חוץ של מוסדות בנקאיים מחוץ לישראל היתה בסכום של 6.3 מיליון דולר. כתוצאה מהחזרת חלק מהמשיכות מקרן המטבע הבינלאומית ב-1972, בסכום של 35 מיליון דולר, קטנו בסכום מקביל פיקדונות המוסדות הבינלאומיים בבנק ישראל, ויתרתם בסוף 1972 היתה 36 מיליון דולר.

חלק קטן מיתרות מטבע החוץ, הדרוש לניהול עסקיו השוטפים של הבנק במטבע חוץ, הוחזק בחשבונות עובר ושב, שאינם נושאים ריבית. חלק הארי הוחזק בצורת שטרי אוצר, תעודות פיקדון של בנקים זרים, איגרות חוב של מדינות אחרות ושל מוסדות פיננסיים בינלאומיים, או בפיקדונות לזמנים קצובים ופיקדונות עובר ושב נושאי ריבית בבנקים בחוץ לארץ.

ב. חשבונות סילוקין בקשר להסכמי תשלומים

בסוף שנת 1972 ניהל בנק ישראל חשבונות סילוקין עם ארבע מדינות, שענין מקיימת ישראל הסכמי סחר ותשלומים. סכום היתרות לחובת ישראל בחשבונות הסילוקין הגיע בסוף 1972 ל-3.4 מיליון דולר, והסכום לזכותה הגיע לסך 1.0 מיליון דולר. היתרה הנקייה לחובת ישראל

במסגרת זו היתה איפוא בסוף 1972 2.4 מיליון דולר.
תוקפו של הסכם התשלומים בין ישראל להונגריה פג ב־31 במארס 1973.

לוח י"ח - 4

היתרות נטו בחשבונות הסילוקין, 1971 ו-1972

	(אלפי דולרים)		
	1972	1971	(סוף התקופה)
העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת			
בולגריה	658	841	—183
ברזיל	—1,956	—2,713	757
הונגריה	—192	1,885	—2,077
פורטוגל	—1,243	—886	—357
צ'כוסלובקיה	465	465	—
סכומים במעבר (נטו)	—129	—72	—57
סך הכול	—2,397	—480	—1,917

ג. נכסים והתחייבויות במטבע חוץ וצמודים לו

סך כל הנכסים במטבע חוץ והצמודים לו עלה מ־6,471 מיליון ל"י בסוף 1971 ל־9,788 מיליון ל"י בסוף 1972. סך כל ההתחייבויות במטבע חוץ או הצמודות לו עלה מ־5,272 מיליון ל"י בסוף 1971 ל־6,104 מיליון ל"י בסוף 1972. עודף הנכסים במטבע חוץ והצמודים לו על ההתחייבויות הדומות עלה מ־1,199 מיליון ל"י בסוף 1971 ל־3,684 מיליון ל"י בסוף 1972, גידול של 2,485 מיליון ל"י.

ד. פקדונות מטבע חוץ של מוסדות בנקאיים בישראל

פיקדונות מטבע החוץ של מוסדות בנקאיים בישראל, שהופקדו בבנק ישראל, הסתכמו בסוף 1972 ב־2,200 מיליון ל"י (כ־524 מיליון דולר) לעומת 1,957 מיליון ל"י (כ־466 מיליון דולר) בסוף 1971 — עלייה בסך 244 מיליון ל"י (58 מיליון דולר). פיקדונות אלה מתחלקים לכמה סוגים:

1. פיקדונות תושבים מעבירי מטבע (תמ"מ)

אלה הם פיקדונות מוגבלים במטבע חוץ, שהפקידו במוסדות הבנקאיים מקבלי פיצויים אישיים מגרמניה וחיילים משוחררים ונכי מלחמת העולם השנייה, כפיצוי על נכותם. הללו רשאים להפקיד

נכסים והתחייבויות במטבע חוץ וצמודים לו, 1971 ו-1972

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת		(מיליוני דולרים) *		(סוף התקופה)
1972	1971			
נ כ ס י ם				
507	1,309	802	נכסים במטבע חוץ **	
148	665	517	מקדמות ארוכות מועד לממשלה	
81	303	222	שטרות שנוכו במטבע חוץ	
54	54	—	נכסים אחרים במטבע חוץ	
790	2,331	1,541	סך הכול	
ה ת ח י י ב ו י ו ת				
—8	246	254	התחייבויות במטבע חוץ **	
פ ק ד ו נ ו ת ב נ ק י ם ***				
4	12	8	פמ"ן	
54	332	278	תמ"מ	
—2	4	6	פכ"ב	
—	6	6	הא"י	
—8	14	22	נת"ד	
91	763	672	פז"ק	
—	1	1	חנ"י	
67	73	6	פקדונות ממשלה ומוסדות לאומיים	
—	2	2	שונות	
198	1,543	1,255	סך הכול	

* בשערי חליפין שוטפים.

** פירוט נכסים והתחייבויות אלה מופיע בלוח י"ח—3 לעיל.

*** ההסברים על מהות סוגי הפקדונות ניתנים להלן.

בחשבונות אלה עד שליש, בדרך כלל, מסך תקבוליהם במטבע חוץ (פרט לקבוצות קטנות של מוטבים, הרשאים להפקיד אחוז גבוה יותר). פיקדונות אלה ניתנים למשיכה במטבע חוץ למימון נסיעות לחוץ לארץ, לרכישת ניירות ערך וזרים ולמימון הוצאות משפטיות, הקשורות בתביעות מקבלי פיצויים. המוסדות הבנקאיים חייבים להפקיד פיקדונות אלה במלואם בבנק ישראל. בסוף 1972 הגיע סכומם ל-1,391 מיליון ל"י (332 מיליון דולר) לעומת 1,166 מיליון ל"י (278 מיליון דולר) בסוף 1971. הגידול ב-1972 הסתכם ב-225 מיליון ל"י (54 מיליון דולר), כאשר 24 אחוזים מהגידול נובעים מריבית ששולמה על הפיקדונות ו-12 אחוזים נובעים משינויי שערים של מטבעות חוץ.

שיעורי הריבית, שמשלמים הממשלה ובנק ישראל על פיקדונות אלה, ואשר לא שונו ב-1972, למרות השינויים בשערי הריבית בעולם באותה שנה, הם כדלקמן: פיקדון לשלושה חודשים — 2 אחוזים לשנה; לשישה חודשים — 3 אחוזים לשנה; לתשעה חודשים — 4 אחוזים לשנה; לשנים עשר חודש — 4.5 אחוזים לשנה.

2. פיקדונות ניירות ערך תמורת דיבידנד (נת"ד)

אלה פקדונות מוגבלים במטבע חוץ, שהפקידו במוסדות הבנקאיים תושבי ישראל, הנובעים ממכירת ניירות ערך זרים או מקבלת ריבית ודיבידנדים עליהם. פיקדונות אלה ניתנים למשיכה במטבע חוץ רק לשם מימון רכישת ניירות ערך זרים או ניירות ערך הנסחרים במטבע חוץ בלבד, בהתאם להוראות המפקח על מטבע חוץ. ניירות ערך, שנרכשו בצורה כזאת, ניתן להעבירם לציבור הרחב. פקדונות אלה בבנק ישראל אינם נושאים כל ריבית, וחייבים לקיימם בגזילות של 100%. בסוף 1972 הגיע סכומם ל-60.5 מיליון ל"י (14.4 מיליון דולר) לעומת 91.1 מיליון ל"י (21.7 מיליון דולר) בסוף 1971 — ירידה של 30.2 מיליון ל"י (7.2 מיליון דולר).

3. פקדונות תושבי חוץ (פת"ח)

אלה הם פיקדונות חופשיים של תושבי חוץ ועולים בבנקים, שהפקידו הבנקים בבנק ישראל, אם במסגרת חובת הגזילות בשיעור של 20 אחוזים על פיקדונות הפת"ח המוחזקים אצלם (לאחר ניכוי פיקדונות למתן הלוואות, שאישר לשם כך בנק ישראל), ואם מעל לתובה זו הבנקים חייבים לנכות מהגזילות של 20 אחוזים, את סכומי המזומנים במט"ח שבקופותיהם. בסוף 1972 היה סכום פיקדונות אלה בבנק ישראל 656.9 מיליון ל"י (156.4 מיליון דולר) לעומת 614.0 מיליון ל"י (146.2 מיליון דולר) בסוף 1971 — גידול של 42.9 מיליון ל"י (10.2 מיליון דולר). שנת 1972 היתה שנה של שינויים רבים ותכופים במערכת שערי הריבית, ששילם בנק ישראל על פיקדונות פת"ח, וזאת בשל התנודות המהירות והגדולות, יחסית, של שערי ריבית בשווקים הבינלאומיים למטבעות שונים במשך השנה. מאחר שרוב כספי פת"ח מושקעים בחוץ לארץ בשווקים המתאימים, היה הכרח להתאים את השערים בתדירות גבוהה למתרחש בהם.

בתחילת שנת 1972 הונהגה שיטה חדשה לתשלום הריבית על חשבונות אלה, תוך צמידות רבה יותר להתפתחויות בעולם. עד ל-24.1.72 שולמה ריבית על פיקדונות אלה, בכל סוגי המטבעות, כלהלן: פיקדון לשלושה חודשים — 4.7 אחוזים לשנה; פיקדון לשישה חודשים — 5.5 אחוזים לשנה. פיקדון לשנים עשר חודש — 7 אחוזים לשנה. החל ב-25.1.72 הונהגו שערי ריבית שונים לסוגי המטבעות השונים. בלוח דלהלן מוצגים השינויים, שחלו באלה במשך 1972, על פיקדונות לשנה אחת, לסוגי מטבעות שונים.

על יתרות עובר ושב בפיקדונות פת"ח שולמה, עד ל-24.1.72, ריבית של 4.5 אחוזים על היתרה היומית הנמוכה ביותר במשך כל שבוע, שאינה עולה על גזילות החובה, בניכוי הפיקדונות לזמן קצוב ובניכוי פיקדונות בלירות שטרלינג, פרנקים שווייצריים ומרקים גרמניים. על הסכום העודף שולמה ריבית של 1.5 אחוזים לשנה. החל ב-25.1.72 שולמה ריבית על יתרות עו"ש בפיקדונות פת"ח בשיעור אחד של 1.5 אחוזים לשנה, פרט ליתרות בפרנקים שווייצריים, שעליהן

ריבית ששילם בנק ישראל על פיקדונות פת"ח, 1972

(אחוזים לשנה על פיקדונות לשנה)

המטבע	מיום:	25.1	1.3	17.3	16.5	17.7	7.8	10.10	27.10	16.11	7.12
דולרים ארה"ב		6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.25	6.25	6.00	6.25
לירות שטרלינג		5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	7.00	7.00	7.00	7.00	7.00
פרנקים שווייצריים		2.50	2.50	2.00	3.00	2.50	3.00	3.25	3.75	4.00	5.00
מרקים גרמניים		5.00	4.25	4.00	4.25	3.50	3.00	3.25	4.25	4.25	4.75
פלורינים הולנדיים		5.00	5.00	4.00	4.00	3.50	3.00	3.25	4.25	4.50	5.00
פרנקים צרפתיים		5.00	5.25	5.25	5.25	5.25	5.25	5.50	6.00	6.50	6.50

לא שולמה ריבית. מ-17.872 הופסק תשלום הריבית גם על יתרות בחשבונות אלה במרקים גרמניים ובפלורינים הולנדיים, נוסף על יתרות בפרנקים שווייצריים.

4. פיקדונות בבורסות (פ"ב)

אלה הם פיקדונות בבנקים בישראל, שהפקידו חברות ביטוח, חברות ספנות, מפעלים מאושרים וכדומה, והבנקים הפקידום בבנק ישראל. הוראות הנוגעות החלות על פיקדונות תושבי חוץ חלות גם על פיקדונות כבולים. סכום הפיקדונות האלה בבנק ישראל בסוף 1972 היה 14.7 מיליון ל"י (3.5 מיליון דולר) — ירידה של 8.8 מיליון ל"י (2.1 מיליון דולר) לעומת סוף 1971. בנק ישראל משלם ריבית על פיקדונות אלה לפי אותם השיעורים, הנהוגים לגבי פיקדונות תושבי חוץ (פת"ח).

5. הפקדות אשראי יבוא (הא"י)

אלה הם פיקדונות של יבואנים, הרוכשים מטבע חוץ בלי להעבירו לחוץ לארץ. הוראות הפיקוח על מטבע חוץ מגבילות את הסכום המותר בהעברה לחוץ לארץ ל-30 אחוזים בלבד מסכום האשראי הדוקומנטרי שנפתח, ומחייבות להפקיד את עודף מטבע החוץ שנרכש מעל ל-30 אחוזים אלה בחשבון הא"י, עד שתגיע הסחורה המיובאת ארצה. הפקדות אלה חייבים המוסדות הבנקאיים להפקיד במלואן בבנק ישראל, והן אינן נרשאות ריבית. בסוף שנת 1972 הגיע סכומן ל-26.1 מיליון ל"י (6.2 מיליון דולר) לעומת 26.5 מיליון ל"י (6.3 מיליון דולר) בסוף 1971 — ירידה של 0.4 מיליון ל"י (0.1 מיליון דולר).

6. חשבונות מטבע חוץ (פ"מ)

אלה הם חשבונות של הבנקים עצמם, המפקידים בהם סכומים במעבר. בסוף שנת 1971 הסתכמו חשבונות אלה, שאין עליהם ריבית, ב-34.9 מיליון ל"י (8.3 מיליון דולר), והם עלו בסוף

1 הפקדות אלה הן במטבע חוץ, ואינן קשורות בתכנית פיקדונות היבוא בל"י, שהונהגה בינואר 1970.

1972 ל-51.7 מיליון ל"י (12.3 מיליון דולר) — גידול של 16.8 מיליון ל"י (4.0 מיליון דולר), המוסבר, כנראה, בתנאים המיוחדים, ששררו בכל הנוגע לעסקות מטבע חוץ, במיוחד בסוף 1972.

ה. פיקדונות נקובים במטבע חוץ של מוסדות בנקאיים בישראל

פיקדונות אלה, שפדיונם הוא במטבע ישראלי, לפי שער החליפין שבתוקף במועד הפדיון, מתחלקים לשני סוגים:

1. פיקדונות לזמן קצוב של תושבי ישראל (פז"ק)

פיקדונות נקובים במטבע חוץ, שהופקדו במוסדות הבנקאיים בידי תושבי ישראל, המקבלים הכנסות במטבע חוץ. המוסדות הבנקאיים חייבים להפקיד בבנק ישראל את מלוא סכום פיקדונות לקוחותיהם. בסוף 1972 הסתכמו פיקדונות אלה ב-3,204 מיליון ל"י, שהן 763 מיליון דולר, לעומת 2,824 מיליון ל"י, שהן 672 מיליון דולר, בסוף 1971. הגידול ב-1972 הסתכם ב-381.0 מיליון ל"י (91 מיליון דולר), כאשר 45 אחוזים מהגידול נובעים מריבית, ששולמה על החשבונות, ו-14.5 אחוזים מהגידול נובעים משינויים בשערי החליפין של מטבעות חוץ.

שיעורי הריבית שמשלמים והממשלה ובנק ישראל על פיקדונות אלה לא שונו אף הם במשך 1972, והיו כדלהלן: על פיקדון לשלושה חודשים — 3 אחוזים לשנה; לשישה חודשים — 4 אחוזים לשנה; לתשעה חודשים — 5 אחוזים לשנה; לשנים עשר חודש — 6 אחוזים לשנה. לגבי מרבית בעלי חשבונות פז"ק, שהם מקבלי פיצויים מגרמניה, ריבית זו פטורה ממס הכנסה. ריבית על פיקדונות פז"ק של תושבי ישראל שלא מפצויים אישיים, אלא מתקבולי מטבע החוץ שלהם ממקורות אחרים, חייבת בניכוי מס במקור.

2. חשבונות יהלומים (הנ"י)

אלה הם חשבונות הקשורים בסחר ביהלומים. את היתרות בחשבונות אלה חייבים הבנקים להפקיד במלואן בבנק ישראל, והן אינן נושאות ריבית. בסוף 1972 הגיע סכומן ל-6.3 מיליון ל"י לעומת 3.2 מיליון ל"י בסוף 1971.

ה. פיקדונות במטבע חוץ של מוסדות בנקאיים מחוץ לישראל
אלה פיקדונות של בנקים בחוץ לארץ בבנק ישראל במטבע חוץ למועדי פירעון שונים. בסוף שנת 1972 הסתכמו פיקדונות אלה ב-14.7 מיליון ל"י (3.5 מיליון דולר), לעומת 41.2 מיליון ל"י (9.8 מיליון דולר) בסוף 1971 — ירידה של 26.5 מיליון ל"י (6.3 מיליון דולר).

4. פעולות בנק ישראל כבנקאי של הממשלה

השינוי בחשבונות הממשלה, לפי סעיפי מאזן הבנק, מראה הקטנה בהתחייבויות הממשלה לבנק ישראל בסך 191 מיליון ל"י. בתוספת הגידול שחל בחשבונות הזכות של הממשלה בבנק, בסך 271 מיליון ל"י, חלק ירידה בחוב המאזני של הממשלה לבנק בסך 462 מיליון ל"י. ירידה גדולה זו בחוב הממשלה לבנק ישראל ב-1972 היתה הראשונה שנרשמה מאז מלחמת ששת הימים. הירידה באשראי בנק ישראל לממשלה ב-1972 הינה ביטוי למדיניות המכוונת לריסון הביקוש המקומי שנקטה הממשלה, במקביל למדיניותו המוניטארית של בנק ישראל, ב-1972, אך אין היא מבטאת את מלוא ספיגת הנוזלות על ידיה, שכן 37 מיליון ל"י מהגידול בהחזקת ניירות ערך ממשלתיים בידי בנק ישראל — שטרי אוצר ואחרים — אינו מהווה מתן אשראי לממשלה, אלא מבטא עסקות בין בנק ישראל לבין הציבור והבנקים בקשר לפעולות בשוק הפתוח. ולכן הירידה בחוב הממשלה לבנק היתה של 499 מיליון ל"י, לעומת ירידה של 462 מיליון ל"י לפי המאזן. כן יש לציין, כי התשלום עבור חלק מעודף היבוא הממשלתי נעשה במטבע חוץ, שרכשה

חשבוניות הממשלה בבנק ישראל, 1971 ו-1972
(מיליוני ל"י)

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת	1972	1971	(סוף התקופה)
חובה			
—809.1	325.7	1,134.8	מקדמות ארעיות לממשלה *
618.3	4,358.9	3,740.6	מקדמות ארוכות מועד לממשלה, ברוטו
—190.8	4,684.6	4,875.4	סך כל החובה
זכות			
—10.8	168.8	179.6	הפקדות יבוא
282.3	307.9	25.6	פקדונות מטבע חוץ
271.5	476.7	205.2	סך כל הזכות
462.3	4,207.9	4,670.2	יתרת החוב נטו
109.3	573.9	464.6	פירעון מקדמות ארוכות מועד מכספי מלווה קצר מועד

* מיון מחדש.

הממשלה מבנק ישראל תמורת מטבע מקומי, שגויס מהציבור, ואשר תרם לספיגה נוספת על ידי הסקטור הציבורי של 262 מיליון ל"י. הדיון להלן יהיה לפי סעיפי מאזן בנק ישראל. ניתוח כלכלי של התפתחות חוב הממשלה לבנק על רקע המדיניות הכלכלית ניתן בפרק י"ג לעיל.

א. חשבוניות החובה

חוב הממשלה למועד ארוך, ברוטו, גדל בשנת 1972 ב-618.3 מיליון ל"י. בשנת 1972 אישרה הכנסת מקדמה נוספת למועד ארוך לממשלה מבנק ישראל בסכום של 650 מיליון ל"י. לעומת זאת, נפרע סכום של 31.7 מיליון ל"י (הכולל פירעון בסכום של 27.3 מיליון ל"י של מקדמות ארוכות מועד, וסכום של 4.4 מיליון ל"י שהגיע מועד פירעונו, על חשבון מקדמות מלווה קליטה ומלווה ביטחון).

מקדמות ארעיות לממשלה קטנו ב-1972 בסכום של 809 מיליון ל"י, וזאת כתוצאה מהפעלת המדיניות האנטי-אינפלציונית שתוארה לעיל.

ב. חשבונות הזכות

סכום פיקדונות הממשלה והמוסדות הלאומיים גדל במשך שנת 1972 ב-271.5 מיליון ל"י. גידול זה מורכב מירידה של 10.8 מיליון ל"י בהפקדות יבוא, ומעלייה של 282.3 מיליון ל"י בפיקדונות מטבע חוץ.

ג. היבוא הממשלתי

האשראיים הדוקומנטריים שנפתחו לצורך מימון היבוא של משרדי הממשלה הסתכמו במשך שנת 1972 ב-78.7 מיליון דולר, לעומת 73.3 מיליון דולר בשנת 1971. סכום הדוקומנטים שנתקבלו בבנק ישראל מבנקים וספקים בחוץ לארץ לגבייה במשרדי הממשלה השונים הסתכם בשנת 1972 ב-36.6 מיליון דולר לעומת 36.0 מיליון דולר בשנת 1971. ערכו הכספי הכולל של היבוא הממשלתי שנעשה על ידי האשראים שנוצלו וגביית ששולמו באמצעות בנק ישראל היה בשנת 1972 112.7 מיליון דולר לעומת 118.8 מיליון דולר בשנת 1971.

5. פעולות בנק ישראל כבנקאי של המוסדות הבנקאיים

סך כל פיקדונות המוסדות הבנקאיים והכספיים גדל במשך 1972 ב-1,822.3 מיליון ל"י, מ-6,492.9 מיליון ל"י בסוף 1971 ל-8,315.2 מיליון ל"י בסוף 1972. הגידול בפיקדונות המוסדות

לוח י"ח - 8

פיקדונות המוסדות הבנקאיים והכספיים בבנק ישראל, 1971 ו-1972

(מיליוני ל"י)

העליה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת	1972	1971	(סוף התקופה)
מטבע ישראלי			
			פיקדונות של מוסדות בנקאיים
1,154.3	2,837.6	1,683.3	
			פיקדונות של מוסדות כספיים
39.7	66.1	26.4	
1,194.0	2,903.7	1,709.7	סך הכול מטבע ישראלי
628.3	5,411.5	4,783.2	מטבע חוץ ונקובים במטבע חוץ *
1,822.3	8,315.2	6,492.9	סך כל הפיקדונות

* פירוט פיקדונות אלה בלוח י"ח-5 לעיל.

הבנקאיים והכספיים במטבע ישראלי היה של 1,194.0 מיליון ל"י, כשעיקרו של הגידול בנכסים הנזילים של המוסדות. עלייה זו היא אחד הביטויים לגידול הנזילות במשק הישראלי בשנת 1972. הגידול בפיקדונות מטבע חוץ היה של 245 מיליון ל"י — מזה הפקדות בגין פיקדונות תמ"ם של הציבור בבנקים בסך 202 מיליון ל"י והפקדות בגין פיקדונות פת"ח שלהם בסך 43 מיליון ל"י. פיקדונות הבנקים הנקובים במטבע חוץ גדלו ב-384 מיליון ל"י, כאשר מרבית הגידול היא בפיקדונותיהם בגין פיקדונות פז"ק של הציבור בהם. סך הגידול בפיקדונות מטבע חוץ ונקובים במטבע חוץ של הבנקים בבנק ישראל היה של 628 מיליון ל"י.

שיעורי הריבית ששילם בנק ישראל על פיקדונות של המוסדות הבנקאיים והכספיים בל"י שהופקדו אצלו, לפי סוגיהם, על השינויים שחלו בהם במשך שנת 1972, מוצגים להלן (פירוט שיעורי הריבית ששולמה על פיקדונות במטבע חוץ ונקובים במטבע חוץ ניתן לעיל):

(אחוזים לשנה) 1.1.72 מ" 3.2.72 מ" 23.11.72 מ" 7.12.72 מ"

1. על חלק היתרה בחשבון המהווה:

15% מהפיקדונות הרגילים במוסד,

8% מהפיקדונות לזמן קצוב — 4—6 חו'

דשים — במוסד,

5% משאר הפיקדונות לזמן קצוב במוסד

2. על סכום נזילות החובה של המוסד בגין

ניכיון עודף מבנק ישראל

3. על חלק היתרה בחשבון המהווה:

17% מהפיקדונות הרגילים במוסד,

8% מהפיקדונות לזמן קצוב — 4—6 חו'

דשים — במוסד,

5% משאר הפיקדונות לזמן קצוב במוסד,

סכום נזילות החובה של המוסד בגין ניכיון

עודף מבנק ישראל,

(רק לגבי בנקים סוחרים מוסמכים) הסכום

שבו עולים 7% מהפיקדונות הרגילים של

המוסד על סך האשראי המכוון ליצוא שניתן

על ידיו —

בניכוי: סכום שטרי הכסף והמעות במטבע

ישראלי בידי המוסד הבנקאי הנחשב לנכס

נזיל לפי סעיף 10(2) להוראות הנזילות

4. על הסכום, שבו עולים 8% מהפיקדונות הר-

גילים של המוסד על סך האשראי המכוון

ליצוא שהוא נתן (רק בנקים סוחרים מוס-

מכים)

5. על נזילות החובה של המוסד הבנקאי בגין

פקדונות למתן הלוואות, חסכוניות וניכיון

עודף מבנק ישראל

6. על סכום הגירעון בקרן למימון משלוחי יצוא

7. על סכום נזילות החובה של המוסד בגין

פיקדונות למתן הלוואות וחסכוניות

8. על היתרה הנוספת השווה לסכום שבו עולה

סך (א) להלן על סך (ב) להלן:

(א) 50.5% מהפיקדונות הרגילים במוסד,

17% מהפיקדונות לזמן קצוב, 4—6

חדשים, בו,

10% משאר הפקדונות לזמן קצוב ב-

מוסד,

(ב) סכום ההפחתות לפי סעיף 8 להוראות

הנוילות,

סכום שטרי האוצר, שהם נכס נויל לפי

סעיף 10(3) להוראות הנוילות,

סכום שטרי הכסף והמעות במטבע יש-

ראלי בידי המוסד הנחשב לנכס נויל

לפי סעיף 10(2) להוראות הנוילות,

הסכום שעליו שולמה הריבית בשיעור

3% לשנה

8

9. על היתרה הנוספת השווה לסכום שבו עולה

סך (א) להלן על סך (ב) להלן:

(א) 49.5% מהפיקדונות הרגילים במוסד,

17% מהפיקדונות לזמן קצוב, 4—6

חדשים, בו,

8.5% משאר הפקדונות לזמן קצוב ב-

מוסד,

(ב) סכום ההפחתות לפי סעיף 8 להוראות

הנוילות,

סכום שטרי האוצר שהם נכס נויל לפי

סעיף 10(3) להוראות הנוילות,

סכום שטרי הכסף והמעות במטבע יש-

ראלי בידי המוסד הנחשב לנכס נויל

לפי סעיף 10(2) להוראות הנוילות,

הסכום שעליו שולמה הריבית בשיעור

3% לשנה

8

8

10. על היתרה הנוספת השווה לסכום שבו עולה

סך (א) להלן על סך (ב) להלן:

(א) 47.5% מהפיקדונות הרגילים במוסד,

17% מהפיקדונות לזמן קצוב, 4—6

חדשים, בו,

8.5% משאר הפקדונות לזמן קצוב ב-

מוסד,

(ב) סכום ההפחתות לפי סעיף 8 להוראות

הנוילות,

סכום שטרי האוצר שהם נכס נויל לפי

סעיף 10(3) להוראות הנוילות,

הסכום שבו עולים 7% מהפיקדונות הרגילים במוסד על סכום ההפחתות שלו בשל הלוואות למימון יצוא — סעיף 8

8

11. על יתרה נוספת השווה לסך :

2% מהפיקדונות הרגילים במוסד,

3% מהפיקדונות לזמן קצוב, 4—6 חודשים, בו,

12.25 3% משאר הפיקדונות לזמן קצוב במוסד

12. על יתרה נוספת השווה לסכום נזילות החובה של המוסד בשל :

פיקדונות רגילים מעל שיעור נזילות של 64.5%,

פיקדונות לזמן קצוב, 4—6 חודשים, מעל שיעור נזילות של 25%,

פיקדונות אחרים לזמן קצוב, מעל שיעור נזילות של 13.5%

13

13. על יתרה נוספת השווה לתוספת נזילות ה- חובה של המוסד בגין פיקדונות לזמן קצוב, 6 חודשים או יותר, לפי הוראות בנק ישראל (נכסים נזילים) (תיקון) תשל"ב—1971

15

14. על יתרה נוספת מעל לסכומים :

בפסקות 1, 4, 5, 6, 8, 11, 13 לעיל

בפסקות 1, 2, 4, 6, 7, 9, 12 לעיל

בפסקות 1, 2, 4, 6, 7, 9 לעיל

בפסקות 3, 6, 7, 10 לעיל

16

16

13

13

6. המטבע במחזור

א. המזומנים במחזור

סכום המטבע במחזור בממוצע חודשי (המחושב על פי סכום המטבע במחזור בימי ד' של השבוע במשך החודש) עלה ב-1972 ב-24.6 אחוזים, מ-1,666.4 מיליון ל"י בדצמבר 1971 ל-2,077.2 מיליון ל"י בדצמבר 1972, לעומת עלייה של 22.9 אחוזים בשנת 1971, 12.3 אחוזים בשנת 1970, 4.2 אחוזים בשנת 1969 ו-11.3 אחוזים בשנת 1968.

העלייה בכמות המזומנים במחזור היתה הדרגתית במשך כל חודשי השנה. בחודשים מארס ואפריל גדלה כמות המזומנים בידי הציבור בכ-130 מיליון ל"י, התפתחות החזרת ונשנית כמעט מדי שנה כתוצאה מהביקוש העונתי למזומנים לקראת חג הפסח.

¹ כולל מטבעות זיכרון בערך נקוב של 17.9 מיליון ל"י (14.6 מיליון ל"י בסוף 1971), שהינם מטבע במחזור רק מן הבחינה הפורמלית.

המוזמנים במחזור, 1971 ו-1972 *

החודש	1971	1972
ינואר	1,363,363	1,683,993
פברואר	1,393,326	1,714,910
מארס	1,431,886	1,782,486
אפריל	1,499,432	1,841,247
מאי	1,500,123	1,864,464
יוני	1,509,762	1,899,887
יולי	1,543,455	1,942,418
אוגוסט	1,575,409	1,972,151
ספטמבר	1,598,803	2,016,443
אוקטובר	1,643,218	2,040,403
נובמבר	1,665,247	2,059,687
דצמבר	1,666,347	2,077,245

* ממוצע של ימי ד' בשבוע במשך החודש.

ב. המטבע במחזור לפי עריכים וסדרות

בשנת 1972 נמשכה העלייה בערך שטרי הכסף בני 100 ל"י במחזור, וחלקם עלה מ-56.0 אחוזים בשנת 1971 ל-63.4 אחוזים בשנת 1972. לעומת זאת חלה ירידה בערכם הכולל של שטרי הכסף בני 50 ל"י, וחלקם ירד מ-32.1 אחוזים בשנת 1971 ל-26.5 אחוזים בשנת 1972, מסך כל השטרות במחזור. תופעה זו מייצגת את המשך מגמת העלייה ההדרגתית בערך הכולל של שטרי הכסף בני 100 ל"י במחזור וחלקם בו, הנמשכת מאז הוצא השטר בעריך זה לראשונה למחזור בפברואר 1969.

שטרי הכסף בני 10 ל"י ירדו מ-10 אחוזים ל-8.3 אחוזים, ושטרי כסף בני 5 ל"י ירדו מ-1.7 אחוזים ל-1.6 אחוזים מערך כל השטרות במחזור. לא חל שינוי בערך שטרי הכסף בני 1 ל"י וחצי ל"י, אותם אין הבנק מוציא עוד למחזור לאחר השלמת החלפתם — למעשה — במעות בעריכים אלה לפני כמה שנים.

סכום השטרות והמעות בני ל"י אחת היה בסוף 1972 34.2 מיליון ל"י, מהן 3.3 מיליון ל"י בשטרי כסף ו-30.9 מיליון ל"י במעות. בעוד שבסכום שטרי הכסף בני ל"י אחת חלה ירידה קלה, לא חל כל שינוי בערך שטרי הכסף בני חצי ל"י במחזור, ובכך אושרה ההנחה כי רוב השטרות בערך זה המצויים, לפי הנתונים, במחזור, מוחזקים, למעשה, בידי אספנים או שאבדו.

בשנת 1972 הוכנסו למחזור 11.2 מיליון ל"י במעות מסדרת האגורות, במטבעות של חצי ל"י ול"י אחת ובמטבעות זכרון, לעומת 7 מיליון ל"י שהוכנסו למחזור בשנת 1971. בסוף 1972 היו המעות, הנקובות באגורות, והמטבעות של חצי ל"י ול"י אחת 96.7 אחוזים מערך כל המעות במחזור, לעומת 96.3 אחוזים בסוף שנת 1971. חלקן של המעות הנקובות בפרוטות בכלל המעות הרגילות במחזור ירד מ-3.7 אחוזים ל-3.3 אחוזים.

ערך שטרי הכסף הבלתי ראויים לשימוש שבוערו בשנת 1972 הסתכם ב־612 מיליון ל"י. במשך השנה הוגשו לבנק ישראל 726 בקשות להחלפת מטבע פגום לפי ה"תקנות בדבר החלפת מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד" (ספר החוקים תשי"ד—1964, עמוד 192) בסכום כולל של 133,564.00 ל"י, ומהן אושרו 642 בקשות בסכום כולל של 102,453.00 ל"י.

ד. סוכנויות לאספקת מזומנים

מספר הסוכנויות של בנק ישראל לאספקת מזומנים הוא 9, והן מצויות במקומות הבאים: אילת, אשדוד, באר-שבע, חדרה, טבריה, נתניה, פתח-תקה, צפת ורחובות. סוכנויות אלה מספקות מזומנים למוסדות הבנקאיים שבערי השדה וסופגות את המזומנים העודפים שב־קופותיהם.

מלבד הסוכנויות שבערי השדה, קיימות גם סוכנויות של בנק ישראל במשרדיהם הראשיים של שלשת הבנקים הגדולים בתל-אביב ובחיפה וכן בסניפו הראשי בירושלים של בנק לאומי לישראל בע"מ. סוכנויות אלה מבטיחות יתר היסכון וביטחון בהעברת כספים מבנק ישראל ואליו ושיפורים נוספים בעבודה הטכנית הקשורה במחזור שטרי הכסף במשק, בימים כתיקונם ובעתות חרום.

7. הנפקת מטבע

א. מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים

בשנת 1972 הנפיק בנק ישראל את מטבע יום העצמאות תשל"ב, העשרים וארבעה במנין. המטבע הוא בערך נקוב של 10 ל"י, ותרכובתו 900 אלפיות כסף ו־100 אלפיות נחושת. משקלו 26 גרם וקוטרו 37 מ"מ. נושא המטבע הוא "התעופה הישראלית" והוא הונפק כמטבע רגיל וכמטבע קשוט.

אותה שנה הנפיק בנק ישראל, כבשנים הקודמות, גם מטבע מיוחד "פדיון הבן" בערך נקוב של 10 ל"י, תרכובתו 900 אלפיות כסף ו־100 אלפיות נחושת, משקלו 26 גרם וקוטרו 37 מ"מ. המטבע מיועד לשימוש בפדיון בן בכור, ונושא הוא הפסוק "כל בכור בניך תפדה". הוא הונפק כמטבע רגיל — בעל היקף חלק, וקשוט — בעל היקף מחורץ. זהו כאמור המטבע השלישי בנושא זה, והפעם שונתה תבנית צד הערך שלו, יחד עם שינוי התאריך העברי.

בשנת 1972 החליט בנק ישראל לחדש הנפקת מטבע חנוכה — סדרה, שהוצאתה הופסקה מאז 1963. המטבע הונפק בסוף 1972 לקראת חנוכה תשל"ג, בערך נקוב של 5 ל"י. תרכובתו 750 אלפיות כסף ו־250 אלפיות נחושת, משקלו 20 גרם וקוטרו 34 מ"מ. כנושא למטבע נבחרה חנוכייה מרוסיה מראשית המאה הנוכחית, והוא הונפק כמטבע רגיל וכמטבע קשוט.

שנת תשל"ב היתה השנה השנייה שבה הנפיק בנק ישראל סדרת מעות מיוחדת. זו היתה לסדרת המעות הרגילה המצויה במחזור והנושאת את התאריך תשל"ב, אך הוטבעה על אסימונים מיוחדים, וכל אחת מיחידותיה נושאת סימן מיטבעה של "מגן דוד" זעיר. הונפקו בסדרה זו, המיועדת לאספנים, כל ששת הערכים הקיימים של 1, 5, 10, 25, 50, 100 ל"י, בכמות של 100,000 יחידות.

לוח י"ח - פ"ו

שטרי כסף ומעות במחזור לפי הערך, 1971 ו-1972

1972		1971		(סוף התקופה)
(אחוזים)	(אלפי ל"י)	(אחוזים)	(אלפי ל"י)	
				שטרי כסף
—	493	—	493	½ ל"י
0.2	3,332	0.2	3,410	1 ל"י
1.6	30,573	1.7	26,888	5 ל"י
8.3	163,284	10.0	155,918	10 ל"י
26.5	521,383	32.1	504,540	50 ל"י
63.4	1,244,804	56.0	879,287	100 ל"י
100.0	1,963,869	100.0	1,570,536	סך כל השטרות
				מעות
—	5	—	5	1 פרוטה
—	48	0.1	48	5 פרוטות
0.4	283	0.4	284	10 פרוטות
0.2	164	0.2	165	25 פרוטות
0.6	494	0.7	494	50 פרוטות
0.4	331	0.5	331	100 פרוטות
0.8	600	0.9	600	250 פרוטות *
—	22	—	22	500 פרוטות (כסף)
2.8	2,186	2.9	1,938	1 אגורה
4.8	3,726	4.8	3,181	5 אגורות
11.7	9,135	11.9	7,913	10 אגורות
4.6	3,572	4.6	3,097	25 אגורות
11.0	8,525	11.1	7,400	½ ל"י
39.7	30,896	40.0	26,678	1 ל"י
77.0	59,987	78.1	52,156	סך כל המעות
				מטבעות זיכרון
—	28	0.1	28	½ ל"י
0.4	289	0.5	289	1 ל"י
2.7	2,133	2.6	1,755	5 ל"י (כסף)
12.2	9,510	11.4	7,595	10 ל"י (כסף)
0.3	210	0.3	210	20 ל"י (זהב)
0.9	686	1.0	686	50 ל"י (זהב)
6.5	5,021	6.0	4,021	100 ל"י (זהב)
23.0	17,877	21.9	14,584	סך כל מטבעות הזיכרון
100.0	77,864	100.0	66,740	סך כל המטבעות
	2,041,733		1,637,276	סך כל המטבע במחזור
				פחות : מטבע זיכרון
				מזהב, שתכולת הזהב
				בהן שווה או עולה על
(—) 5,917		(—) 2,417		ערכן הנקוב, במחזור
2,035,816		1,634,859		סך כל המטבע במחזור

* לרבות מעות נייר ומעות כסף.

מטבעות זיכרון שהנפיק בנק ישראל, תשי"ח עד תשל"ב

סך הכול	קשוט	רגיל	המיטבעה	המטבע
מטבעות חצי שקל				
25,004	5,000	20,004	אوترכט	תשכ"א
30,000	10,000	20,000	אوترכט	תשכ"ב
מטבעות הנוכה				
155,000	5,000	150,000	ברן	תשי"ט (תורה אור)
55,000	5,000	50,000	אوترכט	תש"ך (דגניה)
19,883	3,000	16,883	אوترכט	תשכ"א (סאלד)
28,344	9,428	18,916	אوترכט	תשכ"ב (גבורה)
15,697	6,040	9,657	ברן	תשכ"ג (חנוכיה איטלקית)
15,500	5,500	10,000	אوترכט	תשכ"ד (חנוכיה מרוקאית)
97,500	22,500	75,000	ירושלים	תשל"ב (חנוכיה רוסית)
מטבעות כסף נקובים בפרוטות				
44,225	—	44,225	ברמינגהם	250 פרוטות
43,767	—	43,767	ברמינגהם	500 פרוטות
מטבעות יום העצמאות 5 ל"י				
100,051	2,000	98,051	אوترכט	תשי"ח (מנורה)
32,041	4,792	27,249	ברן	תשי"ט (ושבו בנים)
39,395	4,923	34,472	ברן	תש"ך (הרצל)
24,102	4,561	19,541	אوترכט	תשכ"א (בר מצוה)
15,500	5,050	10,450	אوترכט	תשכ"ב (פיתוח)
10,490	4,500	5,990	רומא	תשכ"ג (ימאות)
15,600	4,500	11,100	רומא	תשכ"ד (מוזיאון)
23,912	7,660	25,252	רומא	תשכ"ה (כנסת)
43,003	10,500	32,503	אوترכט	תשכ"ו (ח"י)
38,005	7,755	30,250	אوترכט	תשכ"ז (אילת)
מטבעות יום העצמאות 10 ל"י				
234,589	—	234,589	ברן	תשכ"ז (נצחון) רגיל
50,499	50,499	—	קרצ'מר ירושלים	תשכ"ז (נצחון) קשוט
70,501	20,501	50,000	ברן	תשכ"ח (ירושלים)
60,000	20,000	40,000	סן פרנציסקו	תשכ"ט (שלום)
20,199	—	20,199	קרצ'מר ירושלים	תשכ"ט (שלום)
47,704	—	47,704	קרצ'מר ירושלים	תש"ל (מקוה ישראל) רגיל
22,500	22,500	—	ברן	תש"ל (מקוה ישראל) קשוט
22,700	—	22,700	ירושלים	תשל"א (תעשייה) רגיל
47,501	17,501	30,000	אوترכט	תשל"א (תעשייה)
65,000	15,000	50,000	ירושלים	תשל"ב (תעופה)
מטבעות פריון הכן				
50,933	—	50,933	ירושלים	תש"ל רגיל
15,500	15,500	—	ברן	תש"ל קשוט
30,201	—	30,201	ירושלים	תשל"א רגיל
15,500	15,500	—	סן פרנציסקו	תשל"א קשוט

לוח י"ח - 11 (המשך)

30,000	—	30,000	ירושלים	תשל"ב רגיל (עם סימן)
15,000	—	15,000	ירושלים	תשל"ב רגיל (בלי סימן)
12,500	12,500	—	ירושלים	תשל"ב קשוט
95,300	20,300	75,000	ירושלים	מטבע מיוחד
10,510	—	10,510	ברן	20 ל"י תש"ך (הרצל)
6,202	6,202	—	ברן	50 ל"י תשכ"ג (וייצמן)
6,203	6,203	—	ברן	100 ל"י תשכ"ג (וייצמן)
7,516	1,502	6,014	ברן	50 ל"י תשכ"ה (בנק ישראל)
9,004	9,004	—	ברן	100 ל"י תשכ"ז (נצחון)
12,500	12,500	—	ברן	100 ל"י תשכ"ח (ירושלים)
12,500	12,500	—	אוטרכט	100 ל"י תשכ"ט (שלום)
10,001	10,001	—	ברן	100 ל"י תשל"א (שלח את עמי)

ב. מעות במחזור

במשך שנת 1972 הוטבעו, לפי הזמנת בנק ישראל, במיטבעת ישראל בירושלים כ-57 מיליון מעות. כ-39 מיליון מעות הוטבעו בשנת תשל"ב. נוסף על כך הוטבעו במיטבעה הפדראלית בברן, שווייץ, כ-18 מיליון מעות בנות 10 אגורות בשנת תשל"ב. כל המעות נושאות תאריך תשל"ב — מעות ישראל נושאות את התאריך העברי. פירוט הטביעה לפי שנות ההטבעה הוא כדלהלן:

הערך	טביעה ביחידות	
	1972	תשל"ב
1 אגורה	24,912,000	24,512,000
5 אגורות	8,305,000	9,005,000
10 אגורות	19,663,112	19,653,112
25 אגורות	1,633,000	1,883,000
1/2 ל"י	211,000	421,000
1 ל"י	2,489,000	2,485,041

ג. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון.

ועדה זו, בראשות שופט בית המשפט העליון, ד"ר א' ויתקון, עוסקת בתכנון שטרי הכסף והמטבעות שמנפיק בנק ישראל. היא ממליצה בפני נגיד הבנק על ההצעות הנראות לה מתוך אלה המוגשות בידי האמנים המשתתפים במכרזים, שהבנק מוציא לצורך זה. פעולותיה מצאו ביטוי בפעולות ההנפקה של הבנק ב-1972. כמו כן מטפלת הוועדה בתכנון מעשי של סדרה נוספת של שטרי כסף.

חברי הוועדה הם: ד"ר א' ויתקון — יו"ר, מר מ' ארדון, ד"ר א' בירן, מר י"מ ברין, מר ש' גולן, מר ר' דיין, ד"ר ר' הכט, גב' אלישבע כהן, מר ט' לוריא, מר א' קינדלר, מר ד' קרוון, מר ג' קייד, ד"ר מ' שפיצר.

8. מינהל מילדות המדינה

א. מילדות פנים של מדינת ישראל

רמת מכירות גבוהה, אשר אפיינה את שוק ההון בישראל בשנת 1972, הקיפה את כל סוגי מילדות הממשלה. המכירות ברוטו של כל מילדות המדינה הסתכמו בשנה זו ב-3.1 מיליארד ל"י לעומת 1.8 מיליארד ל"י בשנת 1971 — גידול של 72 אחוזים. פדיונות הקרן — לפי שווי נקוב — היו אף הם ברמת שיא השנה והסתכמו ב-2.3 מיליארד ל"י לעומת 1.3 מיליארד ל"י ב-1971. שיעור הגידול היה נמוך במקצת מאשר במכירות ברוטו — 68 אחוזים. כתוצאה מכך הגיעו המכירות, נטו, של כל מילדות המדינה ל-871 מיליון ל"י לעומת 477 מיליון ל"י בשנת 1971. הגידול בהנפקות, נטו, היה של 83 אחוזים, לעומת גידול של 53 אחוזים בהן בין 1970 ו-1971.

עיקר הגידול במכירות, ברוטו, וכן בפקדונות חל במילדות המדינה מרצון למועדים בינוניים וארוכים. רמת המכירות הגבוהה במיוחד של מילדות אלה נבעה בחלקה מרמת הנזילות הגבוהה שהיתה קיימת במשק, בחלקה מכוח המשיכה הגובר של מילדות צמודים למדד מחירים לצרכן עקב השיעור הגבוה של עליית המחירים, תוך כדי ירידה בציפיות לשינויים בשער החליפין לאחר הפיחות באוגוסט 1971. לכך יש להוסיף, כי רמת הפדיונות הגבוהה במיוחד ב-1972 תרמה אף היא להגברת הביקוש, כהשקעה חוזרת. רמת הפדיונות הגבוהה כשלעצמה היתה תוצאה של המכירות חסרות התקדים בשנת 1967, כאשר נוסף על כ-300 מיליון ל"י במילדות ביטחון נמכרו גם מילדות מדינה אחרים למועדים בינוניים וארוך בכ-200 מיליון ל"י.

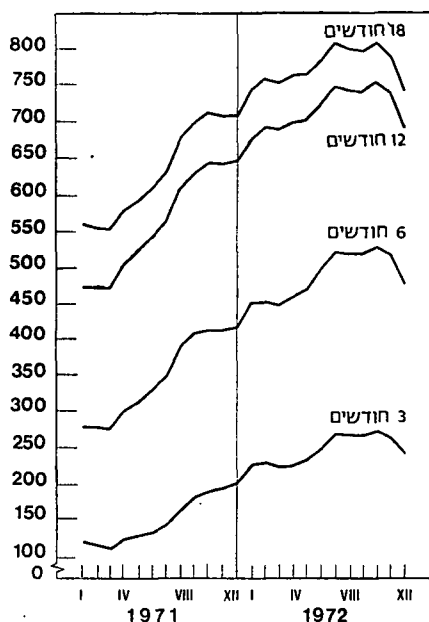
המכירות ברוטו של מילדות מרצון למועדים בינוניים וארוך ב-1972 הסתכמו ב-923 מיליון ל"י לעומת 362 מיליון ל"י ב-1971. מאידך גיסא, היו גם הפדיונות במילדות אלה ב-1972 גבוהים ביותר, והגיעו ל-411 מיליון ל"י קרן בשווי נקוב לעומת 57 מיליון ל"י בלבד ב-1971. המרכיב העיקרי במכירות אלה הם המילדות לציבור למרעד בינוני — לחמש ולשבע שנים. מאלה נמכרו לציבור ב-1972 מילדות בשווי נקוב של 737 מיליון ל"י לעומת 223 מיליון ל"י בשנת 1971. מתוך סכום זה ב-1972 היו 496 מיליון ל"י מילדות מסוג "ברירה", ו-241 מיליון ל"י היו מילדות צמודי מדד לשבע שנים, שמכירתם החלה בחודש אפריל 1972.

במסגרת ההסכמים של הבנקים המסחריים עם האוצר הסתכמו התקבולים על חשבון המילדות הבנקאיים ב-129 מיליון ל"י בשנת 1972 לעומת 101 מיליון ל"י בשנת 1971.

קצב הפצת תעודות מילדות החובה לסוגיהם הוגבר במידה ניכרת ביותר בשנת 1972. בשנה זו הוחל בהפצת תעודות מילדות הביטחון והתיסכון לשנת 1970 ותעודות מילדות הקליטה לשנת 1967. כן נמשכה הפצת תעודות מילדות הקליטה לשנים 1961 עד 1966 למוטבים שלא קיבלום, מסיבות שונות, בעבר. בסיכום שנתי הגיעה הפצת מילדות החובה בשנת 1972 ל-344 מיליון ל"י שווי נקוב לעומת 63 מיליון ל"י בשנת 1971.

במילווה קצר מועד הגיעה רמת המכירות, ברוטו, לשיא חדש, ובסיכום שנתי הגיעה ב-1972 ל-1.83 מיליארד ל"י לעומת 1.40 מיליארד ל"י בשנת 1971 — גידול של 31 אחוזים. ברם שיעור הגידול של הפדיונות השנתיים היה גבוה יותר — 45 אחוזים והסתכמו ב-1.78 מיליארד ל"י לעומת 1.23 מיליארד ל"י בשנת 1971. חלה איפוא ירידה מוחלטת במכירות נטו, של המילווה מ-165 מיליון ל"י בשנת 1971 ל-45 מיליון ל"י בשנת 1972.

בסוף 1972 היו בניהולו של בנק ישראל 454 סדרות של מילדות המדינה. יתרת החוב, נטו, של כל המילוות, המהווה רק חלק מהחוב הפנימי של המדינה, גדלה השנה בכ-900 מיליון ל"י והסתכמה בסוף השנה ב-4.0 מיליארד ל"י לעומת 3.1 מיליארד ל"י בסוף 1971. שיעור הגידול השנתי ביתרה היה 28 אחוזים, לעומת 19 אחוזים ב-1971. הנתונים המובאים בפרק זה משקפים את פעילות מינהל מילדות המדינה, אך לא את השפעותיהם הכלכליות. דיון על כך מצוי בפרק על שוק ניירות הערך. פרטי המילוות השונים מובאים בנספח לדוח זה.

דיאגרמה י"ח 2

מילווה קצר מועד
לציבור — יתרת חוב
לפי סדרות, 1971 ו-1972
(מיליוני ל"י)

לוח י"ח 12

הנפקות מילווה חדשים, 1971 ו-1972

המילווה	1972			1971		
	הנפקה נטו	פדיון קרן	הנפקה ברוטו	הנפקה נטו	פדיון קרן	הנפקה ברוטו
(מיליוני ל"י)						
א. מילווה למועד בינוני וארוך						
מסוג "ברידה"	116	380	496	183	40	223
ל-7 שנים	241	—	241	—	—	—
לזמן ארוך *	33	14	47	29	9	38
לבנקים	129	—	129	101	—	101
מילווה אחרים **	—7	17	10	—8	8	—
סך הכול	512	411	923	305	57	362
ב. מילווה חובה						
הפצת תעודות בציבור: ***						
מילווה קליטה	89	71	160	7	56	63
מילווה ביטחון 1970	122	—	122	—	—	—
מילווה חיסכון 1970	62	—	62	—	—	—
קביעת זכויות: ****						
מילווה ביטחון 1970	34	—	34	—	—	—
מילווה חיסכון 1970	7	—	7	—	—	—
סך הכול	314	71	385	7	56	63
ג. מילווה קצר מועד	45	1,781	1,826	165	1,233	1,398

* מילווה פיתוח לזמן ארוך ומילווה חברות ביטוח.

** פדיונות על חשבון מילווה משנים קודמות, כולל מילווה נושא פרסים תשי"ז—1966 (של מפעל הפיס) שהועבר לבנק ישראל.

*** תעודות שחולקו בלבד.

**** התעודות בעין טרם חולקו.

התפתחויות המילווה השונים היו כדלקמן:

1. מילווה קצר מועד

התפתחות המילווה לא היתה אחידה במרוצת השנה. בחודשים ינואר—יולי גדלו המכירות לציבור מדי חודש, למעט חודש מארס. יתרת המילווה עלתה בתקופה זו ב־14 אחוזים. בחודשים אוגוסט—ספטמבר נרשמו ירידות קלות במכירות, נטו, ואילו באוקטובר שוב נרשמה רמת מכירות גבוהה. סך המכירות, ברוטו, בתקופה ינואר—אקטובר הגיע ל־1,542 מיליון ל"י, הפדיונות הגיעו ל־1,446 מיליון ל"י והמכירה נטו — ל־96 מיליון ל"י, ויתרת המילווה שבידי הציבור הגיעה בסוף אוקטובר לשיא של 818 מיליון ל"י. לאחר ושיא זה נרשמה, עד סוף השנה, מגמה חזקה למדי של ירידה במכירות, ויתרת המילווה בידי הציבור בסוף השנה היתה נמוכה ב־9 אחוזים מרמת השיא של אוקטובר.

בסיכום שנתי גדלה בשנת 1972 יתרת החוב שבידי הציבור במילווה קצר מועד ב־31 מיליון ל"י לעומת גידול של 157 מיליון ל"י ב־1971. היתרה בידי הציבור בסוף השנה היתה 748 מיליון ל"י לעומת 717 מיליון ל"י בסוף 1971.

לא חלו ב־1972 שינויים בתנאי המילווה. מתוך המכירות, ברוטו, של 1.8 מיליארד ל"י ב־1972 היו המכירות מההנפקות השבועיות 1.7 מיליארד ל"י (1.4 ו־1.3 מיליארד ל"י, בהתאמה, ב־1971). נמשכה מגמת ההעדפה הבולטת של הסדרות לתקופות קצרות, והגידול במכירות התרכז ברובו בסדרה ל־3 חודשים וחלקו בסדרה ל־6 חודשים, ואילו בסדרות הארוכות יותר נרשמה ירידה מוחלטת במכירות.

הגברת המכירות בתחום הקצר הביאה לגידול יתרת החוב של הסדרות לתקופות הקצרות לעומת ירידה בחלק הסדרות לתקופות הארוכות ובסכומן. יתרת החוב לתקופה של עד 91 יום גילה ב־12 אחוזים בשיעור שנתי, בעוד שהיתרה הכוללת גדלה ב־4 אחוזים בלבד, וחלקה של הסדרה בכלל יתרת החוב הגיע בסוף השנה ל־58 אחוזים לעומת 54 אחוזים בסוף 1971. היתרות בידי הציבור בתחום התקופתי 3 עד 6 חודשים גדלו ב־1972 ב־4 אחוזים, וחלקן היחסי ביתרה נשאר לכן יציב — 24 אחוזים. ירידה מוחלטת חלה ביתרות החוב בידי הציבור לתקופות שמעל ל־6 חודשים, וחלקן היחסי ירד מ־22 אחוזים ל־18 אחוזים.

לוח י"ח - 13

מילווה קצר מועד — התפלגות היתרות נטו בידי הציבור לפי התקופה עד לפדיון, 1971 ו־1972

ימים לפדיון	1971		1972		העליה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת
	(מיליוני ל"י)	(אחוזים)	(מיליוני ל"י)	(אחוזים)	
עד 91	390	54	436	58	+46
עד 92	171	24	178	24	+7
עד 183	135	19	120	16	—15
עד 365	21	3	14	2	—7
סך הכול	717	100	748	100	+31

2. מילווה פיתוח

בשנת 1972 גברה במידה ניכרת ההפצה של מילווה פיתוח. במשך השנה נמכרו 47 סדרות של מילווה מסוג "ברירה" בסך 496 מיליון ל"י, לעומת 31 סדרות בסך 223 מיליון ל"י בשנת 1971. נוסף על כך, כדי להגביר את המכירה ולכוון את ההיצע למשקיע, הונפקו ב־1972 איגרות חוב צמודות למדד המחירים לצרכן לתקופה של 7 שנים, נושאות ריבית שנתי

של 6.5 אחוזים המשתלמת פעמיים בשנה. בהנפקות איגרות אלה הוחל באפריל 1972, ועד לחודש ספטמבר הונפקו 20 סדרות בסך 159 מיליון ל"י. סכום נוסף בסך 83 מיליון ל"י בתנאים זהים נמכר בתקופת אוקטובר-דצמבר 1972 במילווה ביטחון תשכ"ט—1969 (ראה להלן). קצב המכירות המואץ הביא לניצול מלא של סכום ההרשאה על פי חוק המילווה, ובנובמבר 1972 הגדילה הכנסת את סכום ההרשאה של מילווה הפיתוח מ-500 מיליון ל"י ל-1750 מיליון ל"י.

הפדיונות השנתיים במילווה מסוג "ברירה" לציבור הסתכמו ב-1972 ב-111 מיליון ל"י. מסכום זה, 42 מיליון ל"י היו פדיון סופי של 23 הסדרות האחרונות, בשווי נקוב של 115 מיליון ל"י, שנשארו זכות לפדיון מוקדם. כשני שלישים מסך המכירות הללו נפדה בפדיון מוקדם בשנים השנייה עד הרביעית למילווה, ואילו שליש אחד החזיקו המשקיעים עד לפדיון הסופי. יחס דומה היה קיים גם בשנים הקודמות.

המכירות, נטו, לציבור במילווה פיתוח למועד בינוני הסתכמו ב-544 מיליון ל"י, מזה 385 מיליון ל"י בתנאי "ברירה" ו-159 מיליון ל"י בתנאים החדשים ל-7 שנים. יתרת החוב למועד בינוני שבידי הציבור הגיעה בסוף 1972 ל-1.0 מליארד ל"י בתנאי "ברירה", ועוד 159 מיליון ל"י בתנאים החדשים.

מכירת מילווה פיתוח צמוד למדד המחירים לצרכן למועד ארוך היו גמוכות ביותר ב-1972 והסתכמו ב-3.2 מיליון ל"י בלבד לעומת 31 מיליון ל"י בשנת 1971. הפדיונות השנתיים הסתכמו ב-7.7 מיליון ל"י, והיתה איפוא מכירה, נטו, שלילית של 4.5 מיליון ל"י. יתרת חוב זה שבידי הציבור ירדה ל-110 מיליון ל"י בסוף 1972.

3. מילווה ביטחון

רכישות הבנקים המסחריים, על פי ההסכמים בינם לבין האוצר, בוצעו השנה כולן במסגרת מילווה הביטחון תשכ"ט—1969. סכום ההרשאה של המילווה הוגדל מ-625 מיליון ל"י ל-900 מיליון ל"י. במשך השנה הונפקו לבנקים 12 סדרות. סך התקבולים במשך השנה בגינם היה 129 מיליון ל"י, לעומת 101 מיליון ל"י ב-1971. 35 מיליון ל"י נתקבלו בחודשים ינואר-מארכ 1972, והיו במסגרת ההסכם לשנת הכספים 1971/72. הנפקות אלה היו בתנאי "ברירה", ל-5 ול-10 שנים. תנאי המילווה לבנקים שונו באפריל 1972, במסגרת ההסכם בינם לבין האוצר לשנת הכספים 1972/73: הריבית הועלתה ל-7.5 אחוזים, ופדיון הקרן נקבע לשנים 1975 עד 1981. סך התקבולים מהבנקים בתנאים אלה, בחודשים אפריל-דצמבר 1972, היה 94 מיליון ל"י. החזקות הבנקים במסגרת ההסכמים עם האוצר היו בסוף 1972 במילווה ביטחון בלבד, וזאת לאחר "הפשרת" כל ההחזקות במילווה פיתוח וחלק מההחזקות במילווה ביטחון ורישומן למסחר בבורסה לניירות ערך. יתרת החוב שבידי הבנקים הסתכמה בסוף 1972 ב-277 מיליון ל"י, מזה 183 מיליון ל"י בתנאי "ברירה" ו-94 מיליון ל"י, כאמור, בתנאים החדשים.

מחודש אוקטובר ואילך געשו ההנפקות לציבור של איגרות חוב ל-7 שנים במסגרת מילווה הביטחון תשכ"ט—1969. עד סוף השנה הונפקו לשם כך, כאמור, 7 סדרות בסכום כולל של 83 מיליון ל"י. יתרת מילווה הביטחון תשכ"ט—1969 בתנאי "ברירה" שבידי הציבור גדלה ב-1972 ב-117 מיליון ל"י, כתוצאה מ"הפשרת" חלק מהאמיסיות שהיו בידי הבנקים. יתרת החוב לציבור בסוף השנה היתה 356 מיליון ל"י.

רוב סדרות מילווה הביטחון תשכ"ז—1967 הגיעו לפדיון ב-1972. בחודשים יוני-דצמבר נפדו 270 מיליון ל"י. יתרת המילווה בסוף השנה בידי הציבור היתה 28 מיליון ל"י. 15 מיליון ל"י מסכום זה הינן בסדרות שמועד פדיוןן בראשית 1973, ואילו היתרה, 14 מיליון ל"י, היא יתרות חוב שזמן פרעונן היה ב-1972, אך הזכאים לא הציגו את התעודות בגינן לפדיון. לא חלו ב-1972 שינויים ביתרת החוב של מילווה הביטחון תשכ"ח—1968. יתרת המילווה בידי הציבור מסתכמת ב-278 מיליון ל"י.

באפריל 1970 הפך מילווה הביטחון להיות מילווה חובה. נוסף עליו, הוטל על העובדים והמעבידים מילווה חיסכון. גביית מילווה אלה מתבצעת בידי נציבות מס הכנסה. ב-1972 החל בנק ישראל בהפצת תעודות שני המילווה לשנת 1970. מאוגוסט 1972 ועד סוף השנה חולקו לציבור תעודות מילווה ביטחון לשנת 1970 בשווי נקוב של 122 מיליון ל"י ותעודות מילווה חיסכון לשנת 1970 בשווי נקוב של 62 מיליון ל"י. נוסף על כך אותרה זכאות על המילווה בסך 41 מיליון ל"י.

סך התקבולים על חשבון המילווה הגיעו ב-1972 ל-541 מיליון ל"י; מזה 318 מיליון ל"י על חשבון מילווה הביטחון ו-223 מיליון ל"י על חשבון מילווה החיסכון לעובדים ומעבידים. הפצת המילווה נמשכת בשנת 1973, והיא עתידה להסתיים ביוני 1973.

4. מילווה קליטה

בשנת 1972 הוגבר באורח ניכר קצב חלוקת תעודות מילווה הקליטה המבוצעת בידי בנק ישראל לפי הנחיות האוצר. לעומת הפצה שנתי של 63 מיליון ל"י שווי נקוב בשנת 1971 הופצו ב-1972 תעודות בשווי נקוב של 160 מיליון ל"י. ברביע הראשון של 1972 נמשכה הפצת תעודות המילווה לשנת 1966, שהפצתן החלה בסוף 1971. סכום ההפצה ברביע זה היה 106 מיליון ל"י. לקראת סוף 1972 הוחל בהפצת תעודות המילווה לשנת 1967, ועד סוף השנה הופצו תעודות בשווי נקוב של כ-52 מיליון ל"י. נוסף על זאת הופצו במשך 1972 תעודות מילווה לשנים 1961 עד 1965 בשווי נקוב כולל של כ-2 מיליון ל"י.

הפדיונות השנתיים — קרן בלבד — של הסדרות לשנים 1961 עד 1966 הסתכמו בכ-70 מיליון ל"י, לעומת 56 מיליון ל"י בשנת 1971. ההפצה השנתית, נטו, הסתכמה איפוא ב-90 מיליון ל"י, לעומת 7 מיליון ל"י בלבד ב-1971, שנה שבה רמת ההפצה נטו היתה הנמוכה ביותר מאז החלה חלוקת התעודות לציבור בשנת 1964.

עד סוף 1972 חולקו לציבור תעודות מילווה קליטה — מכל השנים — בשווי נקוב של 663 מיליון ל"י. פדיונות הקרן (שווי נקוב) הסתכמו ב-214 מיליון ל"י, והיתרה בידי הציבור לסוף 1972 הגיעה ל-449 מיליון ל"י. סכום זה כולל איגרות חוב בשווי נקוב של 26 מיליון ל"י שזמן פירעונן חלף, אך טרם הוצגו לתשלום. יתרת החוב לסוף 1972 מסתכמת איפוא ב-423 מיליון ל"י שווי נקוב.

5. המילווה לחברות הביטוח

ב-1972 נרשם גידול ניכר בהנפקת איגרות חוב לחברות הביטוח, במסגרת המילווה לחברות הביטוח תשכ"ג—1962, עבור פוליסות ביטוח חיים "חץ". בשנת 1972 הונפקו 39.4 מיליון ל"י באיגרות צמודות למדד המחירים לצרכן, לעומת 6.4 מיליון ל"י ב-1971 ו-13.3 מיליון ל"י ב-1970. הנפקת איגרות חוב צמודות לדולר הסתכמה ב-1972 ב-1.7 מיליון ל"י לעומת 30,000 ל"י ב-1971 ו-2.4 מיליון ל"י ב-1970. גם ביתרת ההפקדות לזכות חברות הביטוח בבנק ישראל חל גידול ב-1972, והיא הגיעה בסוף השנה ל-52.0 מיליון ל"י לעומת 43.4 מיליון ל"י בסוף 1971. ב-1972 חל גידול גם בפדיונות המילווה לחברות הביטוח. פדיון הקרן של המילווה צמודי מדד הגיע ל-2.6 מיליון ל"י שווי נקוב לעומת 0.7 מיליון ל"י ב-1971. בסדרות הצמודות לדולר הגיע הפדיון במשך השנה ל-4.2 מיליון ל"י (קרן והפרשי שיעור), בעוד שב-1971 לא היה כל פדיון בהן.

יתרת המילווה לסדרותיו בידי חברות הביטוח בסוף 1972 היתה כדלהלן:

6%	איגרות חוב צמודות למדד	41.1	מיליון ל"י שווי נקוב
5.8%	איגרות חוב צמודות למדד	72.0	מיליון ל"י שווי נקוב
6%	איגרות חוב צמודות לדולר	11.4	מיליון ל"י (משוער)
5.8%	איגרות חוב צמודות לדולר	6.1	מיליון ל"י (משוער)

נוסף על סדרות אלה, מונפקת לחברות הביטוח, עבור פוליסות בטוח חיים "חץ 1000", סדרה נוספת משנת תשכ"ה—1965. ההנפקות במסגרת זו היו בשנת 1972 2.1 מיליון ל"י לעומת 0.7 מיליון ל"י בשנת 1971. לא היו פדיונות בסדרה זו במשך השנה, ויתרתה בידי חברות הביטוח בסוף 1972 היתה 9.0 מיליון ל"י. יתרת ההפקדות על חשבון מילווה זה בבנק ישראל (שעבורן טרם הונפקו תעודות) הסתכמה בסוף 1972 ב-2.0 מיליון ל"י.

6. מילווה פרסים תשכ"ז—1966

2 סדרות של מילווה פרסים תשכ"ז—1966 בסך 10 מיליון ל"י הועברו ב-1972 לבנק ישראל לשם ביצוע הפדיונות. סדרות אלה, צמודות למדד המחירים לצרכן, הופצו בציבור בידי מפעל הפיס. פדיונות הקרן הסתכמו ב-1972 ב-9.1 מיליון ל"י, והיתרה לסוף השנה — כולה בגין איגרות חוב שזמן פירעונן חלף אך לא הוצגו לתשלום — היתה 868 אלף ל"י.

7. ניהול הפעילות בבורסה לניירות ערך

עיקר פעולותיו של בנק ישראל בבורסה לניירות ערך מתרכזות במילווה קצר מועד. הגידול במכירות וביתירות החוב של המילווה הביאו עלייה בהיקף העסקות בשוק המשני. סך המסחר במסגרת הבורסה לניירות ערך הסתכם השנה ב-216 מיליון ל"י — גידול של 44 אחוזים לעומת 1971. גידול בשיעור דומה חל גם בנפח העסקות של בנק ישראל בבורסה, אולם בחינת התפלגות מראה, כי המכירות בשוק הפתוח גדלו ב-70 אחוזים לעומת 1971, בעוד ששיעור הגידול ברכישות היה מתון הרבה יותר — 34 אחוזים. חלקו של בנק ישראל בכל המסחר במילווה קצר מועד במסגרת הבורסה נשאר יציב — 70 אחוזים. סך פעולות הרכישה והמכירה של בנק ישראל בשוק הפתוח במשך 1972 הגיע ל-150 מיליון ל"י לעומת 103 מיליון ל"י בשנת 1971.

8. פדיונות ותשלומים

בשנת 1972 שילם מינהל מילווה המדינה 2.3 מיליארד ל"י על חשבון פדיון קרן של מילווה הפנים השונים, כולל הפרשי הצמדה על המילווה צמודי דולר. נוסף על כך, שולמו 192 מיליון ל"י כהפרשי הצמדה על המילווה צמודי המדד לעומת 25 מיליון ל"י בשנת 1971. תשלומי הריבית וההצמדה על הריבית הסתכמו בשנת 1972 ב-251 מיליון ל"י לעומת 94 מיליון ל"י בשנת 1971. בעקבות הגידול הרב בפדיונות חלה עלייה ניכרת בכמות התעודות שהוצגה לתשלום. מרבית הגידול נובעת ממילווה ביטחון 1967, אשר לכל סדרותיו הונפקו תעודות בעין, וכן ממילווה נושא פרסים תשכ"ז—1966, אשר הופץ בידי מפעל הפיס. במילווה מרצון לסוגיהם נמוך, בדרך כלל, חלקן של התעודות המונפקות בעין. בסיכום שנתי פדה המינהל בשנת 1972 1.2 מיליון תעודות לעומת כ-440 אלף תעודות בשנת 1971. בשנת 1972 ערך המינהל 13 הגרלות של מילווה נושאי פרסים ו-17 הגרלות לפדיון קרן של מילווה המדינה ועוד 4 הגרלות לפדיון קרן של מילווה אחרים.

ב. מילווה פנים אחרים בניהול בנק ישראל

בשנת 1972 טיפל בנק ישראל ב-47 מילווה שונים שהנפיקו גופים ציבוריים: טפחות, בנק משכנתאות בישראל בע"מ, הבנק לפיתוח התעשייה בישראל בע"מ, הרשויות המקומיות, הסוכנות היהודית וחברת הנפט הלאומית לישראל בע"מ. בשנת 1972 לא נוספו מילווה חדשים או סדרות חדשות לקבוצת מילווה זו שבניהול הבנק. פדיונות הקרן של המילווה השונים הסתכמו ב-1972 ב-19 מיליון ל"י, כולל הפרשי הצמדה על המילווה הצמודים למטבע חוץ. סכום נוסף של 8 מיליון ל"י שולם כהפרשי הצמדה על המילווה

צמודי המדד. תשלומי הריבית וההצמדה על הריבית הגיעו בשנת 1972 ל-30 מיליון ל"י. יתרת המילואות הללו בניהול בנק ישראל הסתכמה בסוף 1972 ב-372 מיליון ל"י. פירוטם של מילואות אלה ניתן בנספח לפרק זה.

ג. מילואות חוץ

בשנת 1972 לא היו הנפקות חדשות של המילואות הנמכרים בידי מדינת ישראל בחוץ לארץ, ורמת המכירות, לציבור ולמשקיעים מוסדיים, היתה יציבה. המכירות לציבור התרכזו בסדרה ה' של מילואות פיתוח, והמכירות למשקיעים המוסדיים — בסדרה ג' של מילואות זה. סך המכירות במשך 1972 הגיע ל-272 מיליון דולר לעומת 260 מיליון דולר ב-1971. הפדיונות השנתיים, אשר התפזרו על פני כל הסדרות, הסתכמו ב-102 מיליון דולר. ההפצה נטו הגיעה אפוא ל-170 מיליון דולר. — סכום זהה להפצה נטו ב-1971.

בסיכום שנתי גדלה יתרת החוב הכוללת של כל מילואות החוץ שבמחזור ב-15 אחוזים, והגיעה בסוף 1972 ל-1.28 מיליארד דולר לעומת 1.11 מיליארד דולר בסוף 1971. התפלגות היתרה בסוף 1972 היתה כ-75 אחוזים (970 מיליון דולר) בידי הציבור ו-25 אחוזים (308 מיליון דולר) בידי משקיעים מוסדיים.

לוח י"ח - 14

מילואות חוץ שניהולם בישראל רוכזו בידי בנק ישראל, 1972

(אלפי דולרים)

ריבית ששולמה בישראל	המרות בישראל	הסכום במחזור	הפדיון המצטבר	הפצה בפועל	ה מ י ל ו ו ת
1. הנפקות לציבור					
4	10	—	145,533	145,533	מילואות עצמאות
16	57	—	234,140	234,140	מילואות פיתוח א'
518	2,897	89,470	204,151	293,621	מילואות פיתוח ב'
1,272	10,796	245,269	147,361	392,630	מילואות פיתוח ג'
1,662	30,169	374,251	101,060	475,311	מילואות פיתוח ד'
165	10,100	261,363	13,611	274,974	מילואות פיתוח ה'
3,637	54,029	970,353	845,856	1,816,209	סך-הכול
2. הנפקות למשקיעים					
1	59	10,441	61,859	72,300	הנפקה להשקעות פיתוח א'
54	2,438	120,143	30,884	151,027	הנפקה להשקעות פיתוח ב'
70	3,892	176,950	14,978	191,928	הנפקה להשקעות פיתוח ג'
125	6,388	307,534	107,721	415,255	סך הכול
3,762	60,417	1,277,887	953,577	2,231,464	סך הכל כללי
+11	+19	+15	+12	+14	שינוי שנתי (אחוזים)

מינהל מילווה המדינה מטפל בהמרה ופדיון של איגרות החוב של מילווה הפיתוח בישראל. סך ההמרות בל"י גדל בשנת 1972 ב-17 אחוזים והגיע ל-60 מיליון דולר, לעומת 51 מיליון דולר בשנת 1971. סך הריבית, ששולמה בל"י בגין ההמרות, הסתכמה ב-1972 ב-3.8 מיליון דולר לעומת 3.4 מיליון דולר ב-1971.

התפלגות ההמרות לפי מוטבים מצביעה על עלייה בהמרה בידי מוסדות וגופים ציבוריים, אשר חלקם בכלל ההמרות הגיע ל-53 אחוזים. כן חל גידול ניכר ב-1972 בהמרות למימון השקעות בישראל, וחלקן בסך ההמרות עלה מ-9 אחוזים ב-1971 ל-12 אחוזים ב-1972. מאידך גיסא, ירד חלקן היחסי של המרות בידי תיירים ל-27 אחוזים לעומת 34 אחוזים ב-1971.

לוח י"ח - 15

התפלגות המרות מילווה חוץ בישראל לפי מוטבים, 1971 ו-1972

המוטב	1971		1972		העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת
	(מיליוני דולרים)	(אחוזים)	(מיליוני דולרים)	(אחוזים)	
מוסדות	24.1	47	31.8	53	+32
תיירות	17.1	34	16.1	27	—6
השקעות	4.7	9	7.0	12	+48
תושבים	2.3	5	2.7	4	+16
עולים חדשים					
ותושבים ארעיים	2.7	5	2.8	4	+8
סך הכול	50.9	100	60.4	100	+17

9. הפיקוח על המוסדות הבנקאיים והכספיים

א. מוסדות כפופים לפיקוח

בסוף שנת 1972 היו בפיקוחה של מחלקת הפיקוח על הבנקים בבנק ישראל 70 מוסדות בנקאיים וכספיים, לעומת 74 מוסדות בסוף 1971.

לוח י"ח - 16

מוסדות בנקאיים וכספיים בפיקוח בנק ישראל,
1971 ו-1972

סוג המוסד	(סוף התקופה)	
	1971	1972
בנקים מסחריים *	26	24
אגודות שתופיות לאשראי	14	13
בנקים למשכנתאות	16	15
בנקים להשקעות	4	5
מוסדות כספיים	14	13
סך הכול	74	70

* כולל בנק החקלאות לישראל בע"מ ו-3 בנקים לא פעילים.

בשנת 1972 העבירו "בנק אגודת ישראל בע"מ" ו"הלוואה וחסכון חיפה, אגודה הדדית בע"מ" את עסקיהם לבנק לאומי לישראל בע"מ. "בנק לסחר חוץ בע"מ" ו"בנק ליצוא בע"מ" התמזגו במסגרת בנק חדש, "הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ". "יסוד בנק למשכנתאות בע"מ" שינה את שמו ל"יסוד למשכנתאות בע"מ". "בנק לחרושת בע"מ" החל לפעול כבנק להשקעות. "אבן אוצר בעלי נכסים, אגודה שיתופית לאשראי וחסכון בע"מ" חדלה לפעול כמוסד כספי המקבל פיקדונות.

ב. סניפי המוסדות הבנקאיים

בסוף 1972 פעלו בישראל 826 סניפים (לרבות משרדים ראשיים) של בנקים מסחריים ושל אגודות שיתופיות לאשראי.

במשך 1972 נפתחו 29 סניפים חדשים ונסגרו 17 סניפים קיימים. כמו כן חלו במשך שנת 1972 השינויים הבאים בבעלות על סניפים בנקאיים: 10 סניפי "בנק אגודת ישראל בע"מ" הועברו ל"בנק לאומי לישראל בע"מ"; 11 סניפים של "הלוואה וחסכון חיפה, אגודה הדדית בע"מ" הועברו ל"בנק לאומי לישראל בע"מ"; 21 סניפים של "בנק לסחר חוץ בע"מ" ו-5 סניפים של "בנק ליצוא בע"מ" הועברו ל"בנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ".

במשך שנת 1972 נפתחו 3 סניפים חדשים של בנקים ישראלים בשטחים המוחזקים — בשכם, באביררודס וברפידים. בסוף השנה פעלו בשטחים המוחזקים 21 סניפים של בנקים ישראלים, מתוכם היו 11 סניפים ביהודה ובשומרון, 8 ברצועת עזה ובסיני, ו-2 ברמת הגולן.

בהתאם להחלטת ועדת המשנה לענייני סניפים שליד המועצה המייעצת של בנק ישראל, לא ניתנו בשנת 1972 אישורים חדשים לפתיחת סניפים. הסניפים החדשים, שהחלו בפעולתם במשך שנת 1972, נפתחו בהסתמך על אישורים, שניתנו למוסדות הבנקאיים בשנים קודמות.

ג. ביקורת

בשנת 1972 ערכה יחידת הביקורת במחלקה 85 ביקורות וסקרים ב-39 מוסדות. במרבית הביקורות נבדקו שטחי פעולה או נושאים מיוחדים — מצב האשראי והביטחונות, עסקות יבוא ויצוא (כולל יהלומים), עסקות בניירות ערך ובמטבע חוץ, אימות דיווחים לבנק ישראל ומעקב אחרי תיקון ליקויים שנתגלו בביקורות קודמות. כן נערכו במסגרת זו ביקורות פתע, במרכזי מוסדות ובסניפיהם, בנושאים כגון קופות ונוהליהן, שטרות ושיקים לגבייה, ניירות ערך למשמרת ואחרים.

ב-23 ביקורות נערכו בדיקות מקיפות, או סקירות כלליות, שמטרתן היא לעמוד על מצב המוסד המבוקר ועל תקינות ניהולו.

ד. בנקים למשכנתאות

יחידת הבנקים למשכנתאות, שהוקמה ב-1971, המשיכה ב-1972 בעריכת ביקורות וסקרים במוסדות אלה כדי ליצור את הבסיס לגיבוש מדיניות בנק ישראל בנושאים שונים הקשורים בהם. לאור תוצאות סקרים שנערכו ב-1971, ובעקבות דיונים משותפים עם נציגי משרד האוצר והבנקים למשכנתאות, פרסם המפקח על הבנקים ביולי 1972 מערכת "כללים למתן הלוואות על ידי בנקים למשכנתאות". כללים אלה נועדו להסדיר את העניינים העיקריים הקשורים במתן הלוואות, שביניהם מן הראוי לציין את העמלות והחיובים השונים, שבהם רשאים הבנקים לחייב את לקוחותיהם; תנאי ביטוח הנכסים הממושכנים; משלוח חשבון שנתי מפורט ללווים על מצב חשבונם; פרסום חוברת הסברה ללקוחות בדבר תנאי ההלוואות ונוהלי הטיפול בהן.

בעקבות החלטת ועדת השרים לענייני כלכלה, הוציא המפקח על הבנקים ביוני 1972 הוראות בדבר הגבלות על מתן הלוואות בידי בנקים למשכנתאות. לפי הוראות אלה נאסר על הבנקים למשכנתאות לתת הלוואות למימון רכישת דירות שמחירן עולה על 125,000 ל"י, פרט לירושלים, שבה התקרה נקבעה ל-160,000 ל"י. כן נקבע כי אין לבצע הלוואות כאלה אלא במעמד מסירת החזקה בפועל בדירה, או לאחר מעמד המסירה הזו.

ה. מחקר ושיטות

בין ההתפתחויות בנושאי המיכון במחלקת הפיקוח על הבנקים בשנת 1972 יש לציין:

א. השלמת העלאה למחשב של האשראי המכוון: בתחום זה הועלו ב-1972 למחשב הקרנות לייצור ליצוא והקרן ליבוא לשם יצוא. בכך הושלם מיכון כל קרנות היצוא, הן מבחינת הניהול השוטף של ההלוואות ליצואנים והן מבחינת מערכת החשבוניות בין בנק ישראל לבין הבנקים המסחריים המשתתפים בקרנות.

ב. מערכת אינפורמטיבית: מערכת חישובי הנזילות פועלת במחשב החל בשנת 1971. בשנת 1972 נוסף למערכת זו עיבוד נתונים אינפורמטיבי, המיועד לספק אינפורמציה מעובדת הן לגורמי הפיקוח והן למוסדות הבנקאיים, מתוך הנתונים המצטברים עקב חישובי הנזילות.

ג. דיווח תקופתי: הפיקוח על הבנקים חידש בשנת 1972 את מבנה הדיווחים התקופתיים (מאזן חודשי ושבועי) של המוסדות הבנקאיים במטרה להעלותם למחשב. עם העלאת דיווחים אלה למחשב יונח היסוד להקמת "מאגר נתונים ממוכן" בפיקוח על הבנקים, ושיהווה ריכוז, במסגרת אחת, של נתונים מעובדים — יומיים, שבועיים וחודשיים — של מערכת הבנקאות בישראל.

בתחום המחקר בוצעו ב-1972 מחקרים וסקרים שהיו מיועדים להקיף אספקטים שונים של מדיניות הפיקוח על הבנקים. הנושא העיקרי שנבחן בתחום זה היה מדיניות הסינוף הבנקאי. כן הוחל בחקר נושא התמחיר של השירותים הבנקאיים, הלימות ההון העצמי של המוסדות הבנקאיים ונושאים נוספים. נערך ופורסם ניתוח השוואתי של הכנסות והוצאות הבנקים, הנוגע לשנים 1970 ו-1971.

י. ריכוז אינפורמציה

הבנקים המסחריים והאגודות השיתופיות לאשראי מדווחים בסוף מארס ובסוף ספטמבר של כל שנה על כל לקוח, שיתרת חבותו למוסד היא 100,000 ל"י ומעלה. בסוף ספטמבר 1972 דיווחו במסגרת זו 34 מוסדות (37 מוסדות בסוף ספטמבר 1971) על 5,872 לקוחות (4,909 לקוחות בסוף ספטמבר 1971), שסך חובותיהם והתחייבויותיהם לפי טופסי האינפורמציה הגיע ל-10,264.4 מיליון ל"י (8,607.1 מיליון ל"י בסוף ספטמבר 1971).

נוסף על הסדר זה, מדווחים בסוף יוני ובסוף דצמבר כל שנה הן המוסדות הבנקאיים והן הבנקים למשכנתאות ולהשקעות והמוסדות הכספיים על כל לקוח, שיתרת חבותו למוסד מגיעה לסכום של 500,000 ל"י או יותר. ב-30 ביוני 1972 דיווחו על מצב החבות לבנק ישראל 54 מוסדות (64 מוסדות בסוף יוני 1971) לגבי 2,286 לקוחות (2,405 לקוחות בסוף יוני 1971), שסך חובותיהם והתחייבויותיהם הגיע ל-12,902.8 מיליון ל"י (10,248.7 מיליון ל"י בסוף יוני 1971).

ז. הוועדה המיעצת בעניינים הנוגעים לעסקי בנקאות

הוועדה המיעצת וועדות משנה שמינתה קיימו דיונים בנושאים הבאים: הגבלת היקף הערבויות הבנקאיות; כללים למתן הלוואות על ידי בנקים למשכנתאות; מתן שירותים בנקאיים

מחוץ למשרדי הבנקים; דרכי פעולתו של דירקטוריון של מוסד בנקאי; פירסום תעריפי העמלות והריבית של הבנקים המסחריים; מתן הטבות ללקוחות הבנקים בצורת כתנות והגרלות; שיטת חישוב ריבית על אשראי בצורת משיכת יתר; הגבלת עיסקות במילווה בטחון ובמילווה חסכון; הנחיות למתן היתרים לפתיחת סניפים חדשים; הוראות בדבר עריכת דו"ח כספי שנתי של בנק מסחרי.

חברי הוועדה היו: ה"ה מ' חת — יושב ראש, א' אגמון, מ' אולניק, ד' בבלי, ד' בן-דרור, ח' ברמן, ד' גולן, מ' דיגה, י' האפט, א"י יפת, א' להמן, י' לויןסון, א' מאיר, ש' מגריוו, ק"א מוסברג, א"א קירשנר, ד' רקנאטי וד' שוהם.

ח. הוועדה המייעצת לאשראי קואופרטיבי

הוועדה דנה בהתפתחויות במערכת הבנקאות והקואופרציה האשראית, בדרכי פעולתו של הדירקטוריון של כל מוסד בנקאי, ובהגבלת האשראי המקסימלי ללווה אחד.

חברי הוועדה הם: ה"ה מ' חת — יושב ראש, נ' בראודה, מ' דיגה, ב' וויניצקי, י' יקר, ד' כיטוב וא' שטאכר.

ט. הכוונת האשראי

בנק ישראל קובע את ההיקף והייעוד של האשראי המכוון ומפעיל את הקרנות הכלולות באשראי זה באמצעות היחידה לכוונת האשראי במחלקת הפיקוח על הבנקים. ההפעלה השוטפת של הקרנות נעשית בעזרת ועדות, שמשותפים בהן נציגי משרדי האוצר, המסחר והתעשייה והחקלאות.

1. קרנות היצוא

קרנות אלה מממנות את היצוא בשני שלבים: מימון שלב הייצור ליצוא נעשה באמצעות הקרן לייצור ליצוא והקרן ליבוא לשם יצוא, ומימון שלב המשלוחים נעשה באמצעות קרן המשלוחים.

במימון שלב הייצור ליצוא הונהגו ב-1972 שינויים יסודיים מבחינת שיטת המימון. את השינויים העיקריים ניתן לסכם כדלהלן: (א) נקבע שימון אחיד לדולר יצוא, הן לפעילות המקומית (קניות מקומיות וערך מוסף) והן ליבוא לשם יצוא, וזאת במקום שיעור גמור יותר על ערך מוסף בתהליך הייצור ושיעור גבוה יותר של ערך מוחלף. השינוי הביא לפישוט תפעול הקרנות, והוא מונע את הצורך בהצהרות מיוחדות של המפעלים לגבי הערכים הנפרדים; (ב) נקבעה מחזוריות אחידה לכל מפעל, במקום מחזוריות נפרדת לפעילות הייצור ומחזוריות נפרדת למלאי, כפי שהיה נהוג בעבר. גם כאן הביא השינוי לפישוט תפעול הקרנות, אולם מטרתו העיקרית היתה לאפשר מעבר הדרגתי לחישוב ענפי של המחזוריות, במקום חישוב לכל מפעל ומפעל. מעבר זה, כשיבוצע, יסיר את הבדלי המימון לדולר יצוא, הקיימים עדיין בין מפעלים באותו ענף; (ג) הוקמה קרן מיוחדת למימון יצוא עקיף (כולל שירותי תיירות). הריבית בקרן זו היא 9 אחוזים; (ד) הוקמה קרן מיוחדת למימון יצוא פרי-הדר וכותנה, הפועלת במתכונת קרן הייצור ליצוא. ההפרדה בוצעה בשל האופי העונתי של מימון יצוא ההדרים והכותנה. ב-1971 ניתן המימון למטרות אלה כולו באמצעות שחרורים מגזירות, ולא במסגרת קרנות היצוא.

בלוח י"ח—17 מוצגים השינויים בהיקף הקרנות למימון היצוא. עם זאת יש לציין, כי שיעור הגידול של 8 אחוזים ביתרות הממוצעות של קרן הייצור ליצוא אינו מבטא את הגידול בקרן, משום שב-1971 היו כלולים בקרן זו סכומים מסוימים שהוצאו ממנה ב-1972, כגון יצוא עקיף,

הקרנות למימון היצוא, 1971 ו-1972

הקרן	1971		1972		העלייה או הירידה (—)	
	יתרות בסוף השנה	יתרות ממוצעות	יתרות בסוף השנה	יתרות ממוצעות	יתרות בסוף השנה	יתרות ממוצעות (אחוזים)
(מיליוני ל"י)						
מימון יצוא ליצוא						
קרן היצוא ליצוא — תעשייה	388.4	422.4	479.8	451.9	23.5	7.0
קרן היצוא ליצוא — חקלאות	31.1	19.7	36.2	25.6	16.4	36.0
קרן היצוא — סך הכול	419.5	442.1	516.0	477.5	23.0	8.0
קרן יבוא לשם יצוא	159.7	139.2	75.2	124.1	-52.9	-10.8
קרן פרי-הדר ובותנה	—	—	200.3	62.6	—	—
קרן יצוא עקיף	—	—	32.0	12.8	—	—
קרן משלוחי יצוא	421.2	357.1	480.2	462.0	14.0	29.4
קרן היהלומים	393.8	337.2	444.6	406.1	12.9	20.4
סך הכול	1,394.2	1,275.6	1,748.3	1,545.1	25.4	21.1

מימון יצוא ידע וכו'. בניכוי גורמים אלה מיתרת הקרן תואת ב-1971 יתקבל שיעור גידול ביתרות הממוצעות בין 1971 ו-1972 של כ-25 אחוזים. שיעור זה מבטא את השפעתם של שלושה גורמים עיקריים: הגידול בפועל ביצוא, העלייה בשיעור המימון לדולר יצוא וגידול היקף המימון בקרן זו לעומת הירידה בקרן היבוא לשם יצוא, עקב המעבר למחזוריות אחידה. על הירידה בקרן היבוא לשם יצוא השפיע, נוסף על המעבר למחזוריות אחידה, גם המעבר לשיעור מימון אחיד בקרנות.

הקרנות להון חוזר, 1971 ו-1972

	1971		1972		העלייה או הירידה (—)	
	יתרות בסוף השנה	יתרות ממוצעות	יתרות בסוף השנה	יתרות ממוצעות	יתרות בסוף השנה	יתרות ממוצעות (אחוזים)
(מיליוני ל"י)						
קרן א'	110.6	110.3	120.7	115.6	9.1	4.8
קרן ב'	77.6	54.7	78.6	80.0	1.3	46.3
קרן למלאכה	2.1	1.8	3.0	2.6	42.9	44.4
קרן כללית	—	—	39.7	21.8	—	—
שחרורים מנוילות	25.4	97.2	44.0	51.9	73.2	-46.6
סך הכול	215.7	264.0	286.0	271.9	32.6	3.0

בהישוב לפי יתרות ממוצעות, גדל היקף המימון בקרן המשלוחים בכ-30 אחוזים. גידול זה גובע מעלייה בשיעור של 14 אחוזים ביצוא בפועל, הממומן במסגרת קרן זה, מעליית שיעור המימון לדולר יצוא ב-5 אחוזים החל באוקטובר 1972 וכן מפיתוח הל"י באוגוסט 1971, שהעלה את היתרות בספרי הקרן במונחי ל"י.

בהיקף המימון בקרן היהלומים נרשם גידול של כ-20 אחוזים. אולם לאחר ניכוי ההשפעה מבחינת הרישום בספרים של פיתוח אוגוסט 1971, מתברר, כי הקרן גדלה בשיעור נמוך משיעור גידול יצוא היהלומים ב-1971 — כנראה כתוצאה מעלייה במהירות מחזור מלאי היהלומים בתקופה זו.

2. קרנות להון חוזר

הגידול הניכר, שחל ב-1972 בקרן ב', כולל בתוכו מתן פיצוי חד-פעמי ליצואנים, באמצעות קרן זו, עבור הירידה במכסות המימון בקרנות היצוא (ראה לעיל) עקב שינויי המחזוריות. היתרה הממוצעת של פיצוי זה ב-1972 היתה כ-11 מיליון ל"י. הקרן הכללית הוקמה במסגרת הקרנות להון חוזר ביולי 1972 לשם החלפת הלוואות, שניתנו במסגרת שחרורים מלאים מגזילות באשראי במסגרת הקרן. מהקמתה ועד סוף 1972 ירדה יתרת הקרן בכ-7 מיליון ל"י. המסגרת של שחרורים מגזילות תחוסל בהדרגה בהתאם למרעדי הפירעון של ההלוואות הקיימות. היתרה של 44 מיליון ל"י במסגרת זו בסוף 1972 הינה היתרה העומדת לחיסול כנ"ל.

3. מימון החקלאות

בשנת 1972 הוקמה קרן הון חוזר לחקלאות, בהשתתפות הבנקים, במקום מימון מלא למטרה זו מכספים משוחררים מגזילות. היצוא החקלאי של פרי-הדר וכותנה, שאף הוא מומן ב-1971 על ידי שחרורים מגזילות, הרעבר, כאמור לעיל, למסגרת קרן ספציפית למימונו. הלוח הבא מסכם את מימון החקלאות, לכל המטרות, במסגרות השונות:

לוח י"ח-19

מימון החקלאות באשראי כביכוי, 1971 ו-1972

1972		העלייה או הירידה (—)		1971	
יתרות בסוף השנה	יתרות בסוף השנה	יתרות בסוף השנה	יתרות בסוף השנה	יתרות בסוף השנה	יתרות בסוף השנה
(מיליוני ל"י)		(מיליוני ל"י)		(מיליוני ל"י)	
(אחוזים)		(מיליוני ל"י)		(מיליוני ל"י)	
הקרן		הקרן		הקרן	
קרן הון חוזר לחקלאות		קרן הון חוזר לחקלאות		קרן הון חוזר לחקלאות	
31.8	25.1	124.4	81.7	49.0	31.1
קרן משקים מודרכים		קרן משקים מודרכים		קרן משקים מודרכים	
62.1	32.7	50.4	65.0	62.1	32.7
פרי הדר וכותנה		פרי הדר וכותנה		פרי הדר וכותנה	
קרן יצוא הדרים וכותנה		קרן יצוא הדרים וכותנה		קרן יצוא הדרים וכותנה	
—	—	200.3	62.6	—	—
במסגרת שחרורים מגזילות		במסגרת שחרורים מגזילות		במסגרת שחרורים מגזילות	
103.0	62.0	—	30.2	103.0	62.0
אשראי לחקלאות משוחרר מגזילות		אשראי לחקלאות משוחרר מגזילות		אשראי לחקלאות משוחרר מגזילות	
131.0	115.6	—	66.8	131.0	115.6
סך הכול		סך הכול		סך הכול	
314.8	233.8	389.7	291.7	314.8	233.8
24.8	23.8	24.8	23.8	24.8	23.8

10. המסלקות

בשנת 1972 נמשך הגידול בסכומם ובמספרם של הממסרים (שיקים ושטרות), שעברו בשלוש המסלקות הפועלות במסגרת בנק ישראל בירושלים, תל אביב וחיפה. סכום הממסרים שעברו במסלקות בשנת 1972 הגיע ל-68,284 מיליון ל"י לעומת 52,693 מיליון ל"י שנת 1971 ולעומת 40,747 מיליון ל"י בשנת 1970. הגידול השנתי באחוזים היה ב-1972 29.6 אחוזים לעומת 29.3 אחוזים ב-1971 ו-13.2 אחוזים ב-1970.

במקביל לגידול בסכום הממסרים, שעברו במסלקות, חלה עלייה ניכרת בסכום הממסרים שהוחזרו, מסיבות שונות, על ידי המסלקות למוסדות שהציגום, והוא הגיע ב-1972 ל-4,144 מיליון ל"י לעומת 2,700 מיליון ל"י ב-1971 ו-1,908 מיליון ל"י בלבד ב-1970. באחוזים התבטא הגידול השנתי ב-53.5 אחוזים בשנת 1972 לעומת 41.5 אחוזים ב-1971 ו-20.4 אחוזים בלבד ב-1970.

לוח י"ח - 20

תנועת הממסרים במסלקות, 1970 עד 1972

1972		1971		1970		
ממסרים שהוחזרו	ממסרים שהוצגו	ממסרים שהוחזרו	ממסרים שהוצגו	ממסרים שהוחזרו	ממסרים שהוצגו	
(מיליוני ל"י)						
המסלקות העירוניות						
333	10,560	271	8,511	198	6,572	ירושלים
3,347	48,588	2,111	36,975	1,478	28,472	תל אביב
464	9,136	318	7,167	232	5,703	חיפה
4,144	68,284	2,700	52,693	1,908	40,747	סך הכול
העלייה או הירידה (—)						
לעומת השנה הקודמת						
1,444	15,591	792	11,946	387	4,741	במיליוני ל"י
53.5	29.6	41.5	29.3	20.4	13.2	באחוזים

הממוצע היומי של כמות הממסרים (שיקים ושטרות), שהוצגו במסלקות, הגיע בשנת 1972 ל-181,443 ממסרים לעומת ממוצע יומי של 172,500 ממסרים ב-1971, דהיינו גידול של 8,943 ממסרים ליום.

חודעות זכוי שעכרו במסלקות, 1970 עד 1972

1972	1971	1970	
(מיליוני ל"י)			
3,880	2,666	1,875	ירושלים
6,056	4,012	3,922	תל אביב
163	146	122	חיפה
10,009	6,824	5,919	סך הכול

המסלקות מנוהלות בידי ועד המסלקה, שממנה נגיד בנק ישראל לתקופה של שנתיים. ועד המסלקה, שפעל ב-1972, החל בכהונתו ב-1 באוקטובר 1970 בהרכב דלהלן: ה"ה א' לויטר — יו"ר, י' סריג — מ"מ יו"ר, ד' וינוגרדוב, א' קוקר — נציגי בנק ישראל; ד' אלאוף, נ' בר-חיה, מ' פריד — נציגי איגוד הבנקים. כממלאי מקום מונו: ה"ה ד' אשבל, פ' ברזל, א' שלמון, י' צור — נציגי בנק ישראל; ש' ליצור, גב' ח' לחמי, ש' סגל, ר' אריה — נציגי איגוד הבנקים.

11. המחקר הכלכלי

המחקר השוטף של ההתפתחויות בכלכלת ישראל, הנערך במחלקת המחקר, רואה אור בדיון וחשבון השנתי של הבנק ובנספח הסטטיסטי שלו, בסקרי בנק ישראל, במחקרים מיוחדים, שמפרסמת המחלקה, וכן בפרסומים מיוחדים. ב-1972 פורסמו, בין היתר, המחקרים הבאים:

- א. סקירות פנימיות תקופתיות על ההתפתחויות הכלכליות העיקריות וכן סקירה תקופתית על ההתפתחות בתחום המוניטארי.
 - ב. התאמת כמות הכסף לשינויים ברמת המחירים בישראל, 1955—1965.
 - ג. שער החליפין האפקטיבי בסחר החוץ של ישראל, 1962—1970.
 - ד. הקשר בין כמות הכסף ובין בסיס הכסף.
 - ה. שימוש בגורמי ייצור בפירמות ותיקות בענפי המתכת והטקסטיל.
 - ו. רווח ורווחיות בחברות התעשייה בישראל, 1965 עד 1970.
 - ז. מלאי ההון, יחסי הון-תוצר ועתירות ההון בענפי התעשייה בישראל.
 - ח. ריכוזיות הסחורות ביצוא של ישראל, 1954 עד 1969.
 - ט. התפלגות חברות התעשייה בישראל לפי יחסים פיננסיים שונים, 1970/71.
- מחלקת המחקר הכינה, יחד עם הלשכה ליעוץ כלכלי במשרד האוצר את התקציב הלאומי לשנת 1973, וזה הונח על שולחן הכנסת, בקשר עם תקציב המדינה לשנת 1973/74, בינואר 1973.

ב-16 באפריל 1972 הגיש נגיד בנק ישראל לממשלה ולוועדת הכספים של הכנסת דין וחשבון על עליית אמצעי התשלום בשיעור העולה על 15 אחוזים בתקופה של 8 חודשים, בין סוף יוני 1971 וסוף פברואר 1972, על פי הוראות סעיף 35 בחוק בנק ישראל.

ב־31 באוגוסט 1972 הגיש הנגיד דין וחשבון נוסף באותו עניין, לגבי התקופה שבין סוף פברואר 1972 וסוף יולי 1972, והיינו חמישה תודשים.

12. פעולות הבנק במימון המדינה במוסדות פיננסיים בינלאומיים

א. קרן המטבע הבינלאומית

ב־15 בספטמבר 1972 אישרה מועצת המנהלים של קרן המטבע הבינלאומית את סיכום ההתייעצויות שנתקיימו במאוס 1972 בין משלחת של קרן המטבע לרשויות הישראליות, לפי סעיף 14 להסכם קרן המטבע הבינלאומית. הסיכום נוגע בעיקרו לשנת 1971, וחלקו העיקרי אומר כי:

"במשך 1971 נקטו הרשויות הישראליות כמה אמצעים בתחום ההגבלות המוניטאריות הפנימיות כדי לבלום את הלחצים האינפלציוניים, והמשיכו במאמציהן להגביל את שיעורי עליית השכר. למרות זאת, נמשכה ההתרחבות המוניטארית בקצב מהיר, במיוחד בשל זרימה גדולה של הון מהחוץ. הרשויות המשיכו במדיניות ההגבלות גם ב־1972. נעשה מאמץ ניכר להגבלת הגידול בהוצאות התקציב, שיראו, לפי המצופה, גידול מועט בלבד ב־1972, והמדיניות המוניטארית הוחמרה בכמה אופנים. הקרן מאמינה, כי יהיה זה חיוני להפעיל את אמצעי המדיניות המגבילים ברוח נחושה כדי לבלום את הלחצים האינפלציוניים הקיימים".

כן מציין הסיכום שאושר, את המשך הליברליזציה במערכת הסחר והתשלומים של ישראל, והקרן ממליצה על המשך מגמה זו ועל חיווקה.

באוקטובר 1972 החזירה ישראל לקרן המטבע 32.5 מיליון דולר, שאותו משכה בעבר מהקרן במסגרת "נתח האשראי הראשון" שלה. פורמלית, נעשתה ההחזרה על ידי רכישת ל"י מהקרן תמורת מטבע חוץ בסכום זה. ההחזרה נעשתה לאחר העלייה הניכרת ביתרות מטבע החוץ של ישראל, אשר לפי תקנות הקרן היא הקובעת חיוב החזרת משיכות לקרן ועיתוין. לאחר פעולה זו הצטמצם היקף משיכות ישראל מהקרן ל"נתח הזהב" בלבד — אף הוא בסכום של 32.5 מיליון דולר. החזרת משיכת נתח הזהב בוצעה באפריל 1973, ולאחר מכן חזר מערך החשבונות במכסת ישראל בקרן למצב נורמלי — והיינו שהקרן מחזיקה בל"י בסכום השווה ל־75 אחוזים ממכסת ישראל בה בלבד.

ב־1 בינואר 1972 בוצעה החלוקה השלישית, והאחרונה, של "זכויות משיכה מיוחדות" בידי קרן המטבע הבינלאומית בין המדינות המשתתפות בתכנית. במסגרת זו קיבלה ישראל "זכויות" בסכום השווה ל־13.8 מיליון דולר, נוסף על 29 מיליון דולר, שקיבלה בשתי חלקות ה"זכויות" הקודמות.

בוועידה השנתית של מועצת נגיד קרן המטבע הבינלאומית בספטמבר 1972 הוחלט על הקמת "קבוצת העשרים" להכנת רפורמה כוללת במערכת המוניטארית הבינלאומית, וזאת עקב המשברים התכופים במערכת הקיימת, שהותמרו ותדירותם גברה לאחר שממשלת ארצות הברית הודיעה ב־15 באוגוסט 1971 על ביטול חליפות הדולר בזהב ועל המדיניות הכלכלית החדשה שלה. "קבוצת העשרים" אמורה להגיש את הדוח שלה לקראת הוועידה הבאה של הקרן, בסתיו 1973. היא פועלת בשתי רמות: רמה מיניסטריאלית, בה מיוצגת ישראל על ידי שר האוצר ההולנדי (במסגרת "גוש" המקביל לקבוצת הייצוג בקרן המטבע הבינלאומית, והכולל נוסף על ישראל והולנד גם את רומניה, יוגוסלביה וקפריסין), ורמת הסגנים, המכילה את הצעת הרפורמה לאישור העשרים. בקבוצת הסגנים, בה יש לכל "גוש" שני סגנים, מיוצג ה"גוש" על ידי מר מ' מירב, הממונה על עסקות מטבע חוץ בבנק ישראל, וע"י מנכ"ל משרד האוצר ההולנדי. לישראל

הוקצה גם תפקיד של יועץ ברמה המיניסטריאלית של "קבוצת העשרים". לאחר פיתוח הדולר של ארה"ב בפברואר 1973 הודיעה ישראל לקרן, והנהלת הקרן אישרה את ההדושה, כי ישראל ממשיכה לקיים "שער מרכזי" של 4.20 ל"י לדולר, וכי היא שומרת לעצמה זכות לנצל את אפשרות ה"מירווח הרחב" של 4.5 אחוזים בקביעת שערי החליפין בין הל"י למטבעות האחרים, פרט לדולר ארה"ב. הודעה דומה נמסרה — ואושרה — לאחר הפיחות הקודם של הדולר בשלהי 1971.

ב. הבנק העולמי

בוועידה השנתית של מועצת נגיד הבנק העולמי בספטמבר 1972 העלה נגיד בנק ישראל, מר משה זנבר, את הצעתו להקמת מסגרת משותפת לבנק העולמי ולבנקים האזוריים לפיתוח, למתן ערבויות למימון יצוא של מדינות מתפתחות למדינות מתפתחות אחרות. עיקרה של התכנית בכך, שהערבות תינתן מצד הבנקים הבינלאומיים על שטרות של המדינה המייבאת, שיהפכו בכך למכשיר פיננסי סחיר, שאפשר לממשו בשוקי הכספים בעולם. פעולה כזאת, במסגרת קבועה וסדירה, תתרום בראש ובראשונה להרחבת הסחר בין המדינות המתפתחות לבין עצמן, ותסייע במיוחד לאותן מדינות מתפתחות שכבר הגיעו לשלב מתקדם בתיעושן — בתמיכה לא קטנה של הבנק העולמי — ואשר בעייתן העיקרית היא במציאת שווקים בחוץ לארץ למוצרי תעשיות אלה. קודם להעלאת ההצעה בוועידת הבנק העולמי העלה אותה הנגיד במושב השלישי של אונקט"ד, ועידת האו"ם לסחר ולפיתוח, ובמושב מועצת נגיד הבנק הבין-אמריקאי לפיתוח. כתוצאה מעבודת הכנה זו זכתה ההצעה לתמיכה ניכרת ביותר בוועידה השנתית של הבנק העולמי, בין היתר מצד כל מדינות אמריקה הלטינית והפיליפינים, מדינות מתפתחות שונות בדרום-מזרח אסיה, וכן כמה מדינות מפותחות באירופה ואחרות. תמיכה זו מצאה את ביטוייה בנאומים שונים בעת הוועידה וכן בסיכומיה, והביאה לכך, שהנהלת הבנק העולמי החלה בבחינה ראשונית של התכנית. בחינה זו נסתיימה במאסר 1973, ולאור תוצאותיה החיוביות, החליט הבנק העולמי לבחון, במסגרת קבוצת עבודה, את כל האספקטים של התכנית, ובכלל זה את השפעותיה האפשריות על יצוא המדינות המתפתחות, האספקטים הפיננסיים והארגוניים שלה והסדרי הפעלתה בשיתוף עם הבנקים האזוריים לפיתוח. בחינה זו אמורה להסתיים לקראת סוף 1973.

ב-21 בדצמבר 1972 נחתם בשינגטון הסכם למילוה מהבנק העולמי לממשלת ישראל למימון מרכיב מטבע חוץ בהקמת מערכת ביוב ארצית בישראל. המערכת, שתוקם בידי כ-80 רשויות מקומיות שונות במסגרת תכנית ארצית, מיועדת לפתור את בעיית סילוק השפכים וכן לסייע בשימוש חוזר במים במידה שהדבר ניתן. המילוה הוא בסכום של 30 מיליון דולר, נושא ריבית של 7.25 אחוזים, ויפיע משנת 1978 עד שנת 1997. קדם לחתימת המילוה משא ומתן מפורט ומורכב בישראל ובוושינגטון, מאחר שמילוה זה הוא הראשון הניתן בידי הבנק העולמי לתכנית ביוב ארצית, ונדרש ליבון בעיות שונות משני הצדדים. תיאום הצד הישראלי במשא ומתן זה, וכן סיכום הדיונים, נעשו בידי בנק ישראל.

שר האוצר, מר פ' ספיר, ונגיד בנק ישראל, מר מ' זנבר, השתתפו בספטמבר 1972 בוועידה השנתית של מועצת נגיד הבנק העולמי וקרן המטבע הבינלאומית שהתקיימה בווינגטון. מר זנבר הינו הנגיד מטעם ישראל בבנק העולמי, באיגוד הבינלאומי לפיתוח ובחברת המימון הבינלאומית, ומר ספיר — בקרן המטע הבינלאומית. מר א' אגמון, מנכ"ל האוצר, שימש כמשנה למר זנבר, ומר י' טאוב, מנהל בכיר בבנק ישראל — כמשנה למר ספיר.

בראשית 1973 נפתח משא ומתן בין ממשלת ישראל לבין הבנק העולמי לגבי מילוה נוסף, השני במניין, לחקלאות, ובמיוחד לסקטור היצוא שלה. מילוה זה אמור להיות המשך המילוה הקודם, וייעודו העיקרי הרחבת היצוא החקלאי ושיפורו וכן החלפת יבוא, במידה שהדבר כדאי, והנהגת שיטות מתקדמות לחיסכון במים בחקלאות. בנק ישראל מתאם גם במשא ומתן זה את המגעים עם הבנק העולמי.

לוח י"ח - 22

מילוות הבנק העולמי לישראל, מצב ב־31.12.72

מספר המילווה, המקבל והמטרה	תאריך המילווה	שנות פירעון	ריבית (אחוזים)	סכום המילווה	נפרע עד 31.12.72	יתרת החוב	יתרה בלתי מנוצלת
(אלפי דולרים)							
מילוות ישירים							
265 רשות הנמלים — אשדוד	9.9.60	65—85	5.75	27,500	6,704	20,796	—
323 ממשלת ישראל — כבישים א'	17.10.62	67—80	5.50	22,000	7,835	14,165	—
781 ממשלת ישראל — כבישים ב'	14.7.71	76—91	7.25	30,000	—	30,000	30,000
869 ממשלת ישראל — ביוב	21.12.72	78—97	7.25	30,000	—	30,000	30,000
מילוות בערכות המדינה							
289 מפעל ים המלח	11.7.61	66—76	5.75	25,000	13,692	11,308	—
424 בנק לפתוח התעשיה א'	16.9.65	68—81	5.50	20,000	9,925	10,075	—
519 בנק לפתוח התעשיה ב'	15.11.67	70—82	*	15,000	3,680	11,220	—
689 בנק לפתוח התעשיה ג'	15.6.70	72—84	7.00	25,000	1,230	23,770	10,608
709 בנק החקלאות לישראל	21.10.70	74—87	7.25	20,000	—	20,000	6,694
סך הכול				214,500	73,166	171,334	47,302

* שיעור הריבית לא נקבע בעת חתימת המילווה. הריבית תיקבע לגבי כל חלק מהמילווה לפי השיעור הסטנדרטי שקבע הבנק העולמי בתאריך בו ישחרר אותו חלק לניצול. ההפרשים בסיכום נובעים מעיגול המספרים.

ההתפתחויות הכלכליות במשק, ובמיוחד האספקטים המוניטאריים שלהן, שימשו נושא עיקרי לדינוני הוועדה המייעצת והמועצה המייעצת של הבנק, והן עסקו בו באורח שוטף על יסוד סקירותיו של נגיד הבנק. על רקע העלייה המהירה באמצעי התשלום במשך השנה דנו הוועדה והמועצה במדיניות הספיגה שנקטו הממשלה ובנק ישראל ובאמצעים השונים שהופעלו במסגרת מדיניות זו. ההתרחבות המוניטארית ב-1972 חייבה את נגיד הבנק להגיש לממשלה ולוועדת הכספים של הכנסת שני דוחות על עליית אמצעי התשלום, על פי הוראות סעיף 35 לחוק בנק ישראל, ודוחות אלה, וכן סיכומי הממשלה לאחר הדיון בהם במסגרתה, נידונו אף הם בוועדה ובמועצה. ההתפתחויות המוניטאריות הבינלאומיות התכופות של שנת 1972, לאחר פחות הדולר בסוף 1971 וצעדים אחרים במסגרת "ההסכם הסמיטסוני" לשינוי מערך שערי החליפין בעולם, וכן נידות הלי"ש וכו', הביאו אף הם לשורת דיונים בשני הגופים, שעקבו במיוחד אחרי השפעות אפשריות של ההתפתחויות אלה על המשק הישראלי. בהקשר זה שמעו הוועדה והמועצה את דיווחי הנגיד על ההתפתחויות ועל מגעיו בנושאים אלה בנוסעותיו לחוץ לארץ, במיוחד בוועידה השנתית של מועצות נגידים קרן המטבע הבינלאומית והבנק העולמי.

כן נידונו בהרחבה פעולות בנק ישראל בתחומי השונוים, כגון מדיניות האשראי, תיקונים בהוראות הנוילות, שינויים במבנה קרנות האשראי המכוון, הצעת חוק הבנקאות, האשראי בשטחים המוחזקים, ניהול יתרות מטבע חוץ, היחסים עם קרן המטבע הבינלאומית וכדומה. הוועדה המייעצת אישרה שינויים בצורת הצגת מאזן בנק ישראל, הבאים לכלל ביטוי כבר במאזן הבנק ל-1972 המופיע בסוף הדוח הנוכחי. הוועדה המייעצת והמועצה המייעצת אישרו את מאזן הבנק לסוף שנת 1971 ואת חשבון הרווח וההפסד לתאריך זה, וכן את התקציב המנהלי של הבנק לשנת 1972, לאחר שהללו נבחנו ונידונו במסגרת ועדות משנה, שמונו לשם כך. ועדות משנה נוספות, שפעלו במשך השנה, היו ועדת משנה לענייני יתרות מטבע חוץ, ועדת משנה למתן רשיונות לפתיחת סניפי בנקים חדשים, ועדת משנה מיוחדת לקביעת כללים בכמה תחומי עבודה של המוסדות הבנקאיים לשם מניעת תקלות בהם, ועדת משנה מיוחדת לענייני הריבית על אשראים מכוונים. דיווחי ועדות משנה אלה נידונו במליאת הוועדה והמועצה. בין היתר הוחלט, לגבי מדיניות אישור פתיחת סניפי בנקים, על מעבר, החל בשנת 1973, לתכנית תלת-שנתית בנושא זה, תוך שימוש בקריטריונים סוציו-כלכליים, לפי צורכי מקומות היישוב השונים.

המועצה המייעצת סמכה ידיה, כנדרש בסעיף 31 לחוק בנק ישראל, על הנפקת מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים במשך השנה, לפי הפירוט הניתן לעיל בפדק זה. בהתאם לסמכותה לפי הוראות סעיפים 20, 23 ו-26 לחוק בנק ישראל, מינתה הממשלה בה' בטבת תשל"ג, 10 בדצמבר 1972, מחדש את המועצה המייעצת לבנק ישראל ואת הוועדה המייעצת לבנק ישראל, בהרכבן כלהלן: המועצה המייעצת: ה"ה ד' הורוביץ — יו"ר, מ' אולניק, ז' און, א' אוסטשינסקי, א' אפרת, י' בדר, ח"מ בסוק, א' בקר, ח' ברקאי, א' להמן, י' לוינסון, ז' סוזאייב, נ' פיינגולד, ח' צדוק, ד' ריקנאטי. הוועדה המייעצת — ה"ה ד' הורוביץ — יו"ר, א' אפרת, ח"מ בסוק, א' להמן, י' לוינסון, ז' סוזאייב, ח' צדוק. מר ד' ריקנאטי, חבר המועצה, משמש כמשקיף בעל זכות דעה מייעצת בוועדה.

14. הנגיד, הבנק ועובדיו

נגיד בנק ישראל, מר משה זנבר, ביקר בפברואר 1972 בניו יורק ובוושינגטון, לשורת דיונים עם הנהלת הבנק העולמי ונשיאו, מר ר' מקנאמארה, וכן עם אישי מימשל, בנקאים ואנשי משק בארצות הברית בבעיות שונות הקשורות בבנק ישראל.

במאי 1972 עמד נגיד הבנק בראש משלחת ישראל לוועידת אונקט"ד השלישית (ועידת האו"ם לסחר ולפיתוח) שהתקיימה בסנטיאגו בצ'ילי. אותה ועידה דנה, בין היתר, גם בתכנית שהתווה הנגיד ליצירת מסגרת לערביות למימון היצוא, שהועברה לטיפול הבנק העולמי (ראה על כך לעיל). כחברה במשלחת לאונקט"ד שימשה גב' חנה ויינברג, כלכלנית בכירה בלשכת הנגיד. באותו חודש השתתף הנגיד גם בוועידת מועצת נגידי הבנק הבין-אמריקאי לפיתוח, ועסק בהכנות באמריקה הלטינית לוועידה הכלכלית של 1973. בספטמבר 1972 השתתף נגיד הבנק בוועידה השנתית של מועצות נגידי הבנק העולמי וקרן המטבע הבינלאומית בושינגטון.

לקראת הקמת "קבוצת העשרים" להכנת רפורמה במערכת המוניטארית הבינלאומית, נועד נגיד בנק ישראל ברומא באוגוסט 1972 עם עמיתיו ושרי האוצר של הולנד יוגוסלביה וקפריסין, יחד עם סגן שר האוצר ד"ר צ' דינשטיין. ארבע המדינות שותפות בגוש מדינות אחד בקבוצת העשרים, והמפגש נועד לתיאום קו הפעולה של הגוש ולשם קביעת הסדרי הייצוג של המדינות בו. מר משה מירב, הממונה על עסקות מטבע החוץ בבנק ישראל, מונה כאחד משני הסגנים לנציג הראשי – ההולנדי – של הגוש בקבוצת העשרים. כן הוקצה לישראל תפקיד של יועץ לנציג הראשי בקבוצה.

מר דוד הורוביץ, יו"ר המועצה והוועדה המייעצות של בנק ישראל, עמד בתחילת 1972 בראש משלחת ישראל לוועידת האו"ם לענייני אקולוגיה שהתקיימה בשטוקהולם. כן השתתף מר הורוביץ בכנס מיוחד מטעם "מכון ליסט" בבאול של מדינאים וכלכלנים לדיון בבעיות האינטגרציה האירופית.

ד"ר אליעזר שפר, שהיה מנהל משותף של מחלקת המחקר בבנק, מונה כמנכ"ל בנק ישראל. מר ש' פלד מונה למזכיר הכללי של הבנק. מר י' טאוב מונה כמנהל ויועץ בכיר בלשכת הנגיד. מר א' גלשון, שסיים את תפקידו (בהשאלה) כמשנה לנגיד הבנק של זמביה, מונה למשנה למנהל מחלקת המחקר. ד"ר צבי זוסמן, מנהל מחלקת המחקר, מונה בידי שר האוצר כחבר וסגן יו"ר הרשות לניירות ערך, במקום מר י' מילוא.

פרשו לגמלאות במשך השנה: מר י' מילוא, מנהל מחלקת הבנקאות ומינהל מילוא המדינה; מר א' לויטר, מנהל סניף תל אביב וסגן מנהל מילוא המדינה; מר א' פרגקשטיין, סגן המבקר הפנימי וה"ה ב' אילת, א' ארזי וי' בבאי, ראשי צוותי ביקורת בפיקוח על הבנקים.

מר מ' בן אוזיליו, סגן המזכיר הכללי, הושאל לתקופה של חודש לקרן המטבע הבינלאומית לשם ייעוץ בנושאים ארגוניים ובשטח המחשבים לבנק של זמביה. מר ש' ברונפלד, כלכלן בכיר במחלקת המחקר, הושאל לתקופה של חודש לקרן המטבע כיועץ לשלטונות בוטסואנה בהקמת מערכת דיווח מונטארית. מר מ' ברנע, כלכלן בכיר במחלקת המחקר, הושאל לקרן המטבע הבינלאומית ככלכלן לתקופה של שלש שנים. מר א' שטיינברג, מנהל יחידה במחלקת הבנקאות, השלים תקופת השאלה של ארבע שנים בקרן המטבע. מר י' טאוב, מנהל ויועץ בכיר, יצא לשנת השתלמות בנושאי פעילותו בלונדון.

כמה ממנהלי הבנק וכלכלניו הוזמנו להשתתף בוועידות ובכינוסים מקצועיים שונים במשך השנה. ביניהם: כנס "קבוצת דיבלד-אירופה" (מר ש' פלד), הוועידה הבינלאומית הראשונה של בורסות לניירות ערך (מר י' מילוא), כנס בנקים מרכזיים אירופאיים לבעיות אוטומציה ומניעת זיופים (מר מ' בן אוזיליו). מר מאיר תמרי הוזמן מטעם כמה מכללות בארה"ב, וביניהן אוניברסיטת קולומביה, להרצות בנושא "דרכי מימון חברות".

במשך שנת 1972 הונהגו שיפורים נוספים בשירותי עיבוד הנתונים האוטומטי למחלקות הבנק השונות, ונוספו נושאים חדשים לטיפולו, ביניהם: דוחות על השקעות ופיקדונות במטבע חוץ, הנפקת 420,000 תעודות מילואות החובה לשנת 1970, הפעלה ראשונית של המעקב על פדיונות, ועוד.

הבנק המשיך השנה בקיום מערכת קורסים להשתלמות עובדיו בשפות ברמות השונות, וכן בתחומים מקצועיים שונים.

בסוף 1972 מנה סגל עובדי בנק ישראל, במשרדו הראשי בירושלים ובסניפיו בתל אביב ובחיפה 811 איש. נוסף על כך הועסקו בבנק 40 חניכים. יחידת הנוטרים בשלשת משרדי הבנק מנתה 49 נוטרים.

בנק ישראל מציין בצער את פטירתו של עובדו מר ז'ק דיב ז"ל בתקופת הדין וחשבון הנוכחי. יהיה זכרו ברוך.

**דין וחשבון על נכסי הבנק והתחייבויותיו
עם סיום העסקים
ביום כ"ו בטבת תשל"ג (31 בדצמבר 1972)**

בנק ישראל

דיו וחשבון על נכסי הבנק והתחייבויותיו עם סיום העסקים ביום כ"ו בטבת תשל"ג (31 בדצמבר 1972)

נכסים התחייבויות (באלפי ל"י)

31 בדצמבר 1972	31 בדצמבר 1971 ⁸		31 בדצמבר 1972	31 בדצמבר 1971 ⁸	
2,035,817	1,634,859	שטרי כסף ומעות במחזור ⁶	3,074,439	5,163,989	תביעות כלפי חוץ לארץ
14,700	41,117	התחייבויות לחוץ לארץ	136,500	148,200	זהב ונכסים במטבע חוץ ¹
195,214	121,926	פיקדונות מטבע חוץ של בנקים מחוץ לישראל	157,116	409,997	השתתפות בזהב בקרן המטבע הבינלאומית ²
148,200	273,000	זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו	3,368,055	5,722,186	נכסים אחרים במטבע חוץ
18,641	18,978	פקדונות של קרן המטבע הבינלאומית			אשראי לממשלה
376,755	455,021	בגין משיכות	3,740,576	4,358,917	חוב ארוך מועד ³
		התחייבויות אחרות			בניכוי סכומים, ששוחררו כנגד מכירות
		פקדונות של הממשלה ושל המוסדות הלאומיים	464,575	573,862	מילווה קצר מועד
168,808	179,607	הפקדות יבואנים	3,276,001	3,785,055	חוב ארוך מועד נטו
307,937	25,568	פקדונות מטבע חוץ של הממשלה	40,278	50,911	שטרי אוצר
476,745	205,175	ושל המוסדות הלאומיים	1,134,828	325,744	מקדמות ארעיות
		פקדונות של מוסדות בנקאיים וכספיים בישראל	4,451,107	4,161,710	אשראי אחר וניירות ערך
2,837,613	1,683,312	פקדונות של מוסדות בנקאיים	356,603	451,545	אשראי (בל"י)
66,103	26,391	פקדונות של מוסדות כספיים	934,277	1,273,648	אשראי במטבע חוץ
2,200,774	1,956,139	פקדונות במטבע חוץ של מוסדות בנקאיים ⁷	1,290,880	1,725,193	בניכוי פקדונות למימון יצוא
3,210,705	2,827,091	פקדונות נקובים במטבע חוץ			של מוסדות בנקאיים ⁴
8,315,195	6,492,933	של מוסדות בנקאיים	286,264	451,758	ניירות ערך
275,731	54,069	חשבוניות אחרים ⁵	1,004,616	1,273,435	חשבוניות אחרים ⁵
20,000	20,000	הון הבנק וקרן מילואים	24,913	72,433	ערבויות שניתנו ואשראים תעודות
		התחייבויות בעד ערבויות שניתנו ואשראים	1,029,529	1,345,868	(ראה התחייבויות)
571,071	552,828	תעודות (ראה נכסים)	13,366	270,479	
			571,071	552,828	
12,071,314	9,414,885		12,071,314	9,414,885	

1. נכסים במטבע חוץ כוללים זכויות משיכה מיוחדות בקרן המטבע הבינלאומית (SDR) בסך 133,208 אלף ל"י (ב־31 בדצמבר 1971: 55,192 אלף ל"י).
2. גוצלה זכות המשיכה בגובה ההשתתפות בזהב (Gold Tranche) בקרן המטבע הבינלאומית.
3. מזה 2,791,863 אלף ל"י צמודים לדולר של ארה"ב (ב־31 בדצמבר 1971: 2,169,121 אלף ל"י).
4. פקדונות בל"י בקשר עם אשראי במטבע חוץ, שניתן במסגרת הקרן למימון משלוחי יצוא.
5. כולל 3,601 אלף ל"י חשבוניות עודפי מוון ופקדונות בקשר להסכמים על עודפי מוון (ב־31 בדצמבר 1971: 6,277 אלף ל"י).
6. מזה 12,518 אלף ל"י ערך נקוב מסכבות זכרון ומסכבות מיוחדים (ב־31 בדצמבר 1971: 12,534 אלף ל"י).
7. כולל 656,773 אלף ל"י הפקדות כנגד פקדונות חופשיים (ב־31 בדצמבר 1971: 613,890 אלף ל"י).
8. מוין מחדש.

בנק ישראל

חשבון רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום כ"ו בטבת תשל"ג (31 בדצמבר 1972)

(באלפי ל"י)

31 בדצמבר 1972		31 בדצמבר 1971		31 בדצמבר 1972		31 בדצמבר 1971	
הכנסות				הוצאות			
466,849		371,045		402,843		269,997	
				64,006		101,049	
<u>466,849</u>		<u>371,045</u>		<u>466,849</u>		<u>371,045</u>	
רביית ועמלות שנתקבלו והכנסות אחרות				רביית ששולמה, הוצאות מינהלה והוצאות אחרות			
				רווח נקי			
חשבון חלוקת הרווחים				לממשלה			
64,006		101,049		64,006		101,049	
<u>64,006</u>		<u>101,049</u>		<u>64,006</u>		<u>101,049</u>	
רווח נקי							

הנגיד, חברי הוועדה המייעצת וחברי המועצה המייעצת של בנק ישראל

מאי 1973

הנגיד

מ' זנבר

הוועדה המייעצת

ד' הורוביץ — יו"ר

א' אפרת

ח"מ בסוק

א' להמן

י' לוינסון

ז' סוזאייב

ח' צדוק

ד' רקנאטי (משקיף)

המועצה המייעצת

ד' הורוביץ — יו"ר

מ' אולניק

ז' און

א' אוסטשינסקי

א' אפרת

י' בדר

ח"מ בסוק

א' בקר

ח' ברקאי

א' להמן

י' לוינסון

ז' סוזאייב

נ' פיינגולד

ח' צדוק

ד' רקנאטי